

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

**System péče o dítě v zařízení pro děti
vyžadující okamžitou pomoc**

Bc. Andrea Běťáková

Vedoucí práce: Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.

Diplomová práce
2022

Pedagogická
fakulta

*„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Systém péče o dítě v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc* vypracovala sama. Veškeré prameny, zdroje informací, které jsem použila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.“*

V Olomouci dne

.....

Bc. Andrea Běťáková

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D. za trpělivost, podporu, ochotný přístup a poskytování cenných rad během zpracovávání diplomové práce. Také bych chtěla poděkovat respondentce za laskavý přístup, vynaložený čas a přínosné informace. Děkuji.

Obrázek č. 1 7 Secrets to Raising Happy Kids (Day Swindell ©2020)

„Dětství je obrazem člověka jako je ráno obrazem dne“ – John Milton (Lisá, 1986, s. 151).

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Andrea Běťáková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph. D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	System péče o dítě v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc
Název v angličtině:	Childcare system in a facility for children requiring immediate assistance
Anotace práce:	Cílem diplomové práce je zjistit, jak funguje systém péče o ohrožené děti v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. V teoretické části jsou definovány pojmy rodina, funkce rodiny, osobnost dítěte, ohrožené dítě, zdravý vývoj dítěte. Následuje charakteristika zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, jeho poslání, odborný tým a právní rámec ochrany dítěte. Dále formy náhradní rodinné péče a ústavní výchova. V rámci výzkumného šetření byly zvoleny metody kvantitativní a kvalitativní, kdy pomocí polostrukturovaného rozhovoru a statistické analýzy je zkoumán proces péče o děti a počty umístěných dětí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.
Klíčová slova:	Rodina, osobnost dítěte, zdravý vývoj, náhradní rodinná péče, ústavní výchova, ohrožené dítě
Anotace v angličtině:	This thesis aims to determine how the childcare system in a facility for children requiring immediate assistance functions. In the theoretical part are defined terms as a family, the function of a family, child's personality, endangered child, or healthy development of a child. Fur-

	<p>ther, there is characteristic of a facility for children requiring immediate assistance, its mission, professional team, and legal framework for child protection, which is followed by the forms of substitute family care and institutional care. Quantitative and qualitative methods were chosen in the research survey which uses a semi-structured interview and statistical analysis to examine the process of childcare and the number of children placed in facilities for children requiring immediate assistance.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Family, child 's personality, healthy development, substitute family care, institutional education, endangered child
Přílohy:	<p>Příloha č. 1 – Otázky do rozhovoru</p> <p>Příloha č. 2 – Přepis rozhovoru</p>
Rozsah práce:	73 stran
Jazyk práce:	Český

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DÍTĚTE.....	11
1.1 OSOBNOST DÍTĚTE – RODINA.....	11
1.2 PORUCHY FUNKCÍ RODINY – OHROŽENÉ DĚTI.....	22
1.3 OCHRANA OHROŽENÉHO DÍTĚTE V ZAHRANIČÍ.....	26
2 ORGÁN SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY.....	28
2.1 VÝCHOVNÁ OPATŘENÍ.....	28
2.2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE.....	29
2.3 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA.....	32
3 ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI VYŽADUJÍCÍ OKAMŽITOU POMOC.....	34
3.1 PRÁVNÍ RÁMEC OCHRANY DÍTĚTE.....	34
3.2 POSLÁNÍ ZDVOP.....	37
3.3 PRACOVNÍCI ZDVOP.....	40
3.4 ZDVOP KLOKÁNEK.....	42
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	44
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	45
4.1 VÝZKUMNÉ CÍLE.....	45
4.2 METODOLOGIE VÝZKUMU A JEJÍ VÝCHODISKA.....	46
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	48
4.4 A ROZHOVOR.....	50
4.5 B STATISTICKÁ ANALÝZA.....	55
4.6 VÝZKUMNÉ ZÁVĚRY.....	61
4.7 DISKUZE VÝSLEDKŮ.....	63
ZÁVĚR.....	64
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	65
POUŽITÉ ZÁKONY.....	68
POUŽITÉ INTERNETOVÉ ZDROJE.....	69
POUŽITÉ ZKRATKY.....	70
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	71
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ.....	72
SEZNAM PŘÍLOH.....	73

ÚVOD

Rodina je významnou součástí v životě člověka. Je tu pro něj v dobrém i ve zlém, snaží se pro něj udělat to nejlepší a podporovat ho v tom, aby byl tím, kým chce být. Vytváří místo pro pocit bezpečí a jistoty, prostor, do kterého se člověk po vylétnutí z hnízda rád vrací. Bohužel to není samozřejmostí. Podmínky vytvořené naší společností mohou být důvodem skutečnosti, že o dítě nemůže být postaráno v prostředí biologické rodiny. Rodiče nechtějí nebo nedokážou plně naplňovat svou roli, což má za následek zanedbání dítěte a dochází k narušení jeho optimálního vývoje. Spousta mladých párů nebo matek, které na vše zůstaly samy opouští dítě hned po jeho narození, a to hned z mnoha důvodů. Ať už je to nízká rodičovská vyzrálost, neuspokojivé podmínky pro výchovu dítěte nebo nedostatek finančních prostředků, aby mohlo být dítě řádně zabezpečeno. Z hlediska fungování rodiny je ekonomický faktor podstatnou položkou odrážející se na zajišťování každodenních potřeb, které jsou potřeba pro výchovu a vývoj dítěte.

Současná doba s sebou přinesla mnoho změn v postavení dítěte ve společnosti, co se týče uplatňování práv, požadavků na výchovu a v celkovém chápání potřeb každého dítěte. Děti jsou v mnoha situacích nuceny čelit nástrahám a nebezpečím, ať už fyzickým či psychickým, které je ohrožují na zdraví. V takových případech je třeba zasáhnout a poskytnout okamžitou formu pomoci, jejímž cílem a posláním je nabídnout dočasný pobyt a ochranu dětem, o které se v daný okamžik nemůže postarat vlastní rodina. Zvolené téma mě zaujalo svým potenciálem, nabídnout ohroženým dětem možnost náhradního zázemí a prožít tak v rámci možností šťastné dětství.

Hlavním cílem diplomové práce je zjistit, jak funguje systém péče o ohrožené děti v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc a v rámci výzkumného šetření specifikovat, jaký je proces přijetí dítěte do zařízení a možnosti následného umístění v rámci náhradní rodinné péče nebo ústavní výchovy.

Dílčí cíle:

- Charakterizovat péči o ohrožené děti u nás a v zahraničí.
- Seznámit se současnou právní úpravou.
- Zkoumat úskalí odloučení dítěte od rodiny a jejich vliv na budoucí život.
- Provést analýzu umístěných dětí ve vybraném zařízení v letech 2016 – 2020.
- Zjistit, kam děti nejčastěji odcházejí po propuštění ze ZDVOP.

V České republice se vybrané problematice věnují například MATOUŠEK, PAZLAROVÁ, MATĚJČEK, DUNOVSKÝ. V zahraničí se problematikou zabývá BROWN, CAIRNS nebo SPITZ.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DÍTĚTE

„Dítě nepřichází na svět jako nepopsaný list papíru a nečeká, až svět zaplní jeho prázdnotu. Každé dítě se rodí se svou předporodní minulostí, se svou vlastní zkušeností ze samotného porodu, s vlastními genetickými předpoklady a temperamentem“ (Cairns, 2013, s. 68). Nikdy jsem nepřemýšlela nad tím, jak je dětství důležitým procesem. Formuje dítě po celou dobu vývoje, do dospělého života si poté odnáší spoustu zkušeností pozitivních i negativních, které ho pronásledují na každém kroku, při každém rozhodování.

1.1 Osobnost dítěte – rodina

Klíčem je porozumět projevům dítěte a nabídnout mu připravené prostředí, vývojové pomůcky odpovídající jednotlivým fázím vývoje a rodičovský výchovný přístup. Dítě tak dostane možnost vybudovat si zdravou, harmonickou a tvůrčí osobnost, díky které bude prospěšné nejen v rámci osobních příležitostí, ale i v záležitostech celé společnosti. Prvním a velmi důležitým učitelem je rodič. Během zrání dítě prochází obdobími zvýšenými na citlivost, ve kterých se učí nejruznějším dovednostem.

Fyzický vývoj

Dobrý start do života zajišťuje přirozený porod. Průběh porodu a první okamžiky po narození ovlivňují zachování životní síly, která je podstatná pro další vývoj dítěte. Dojde-li během porodu k nějakému traumatu, může vývoj dítěte plynout nežádoucím směrem. Dítě bylo v rámci prenatalního období zvyklé na energii, kterou matka vyzařovala. Přichází na svět zhruba během 38. – 40. týdne těhotenství. Porod představuje v životě matky i dítěte velmi významnou událost, mimo jiné ale také jistou zátěž. Dítě se najednou ocitá mimo mateřský organismus a stává se samostatným jedincem. Z prostředí, kde byla stabilní teplota, veškeré zvuky, nárazy i doteky byly tlumeny, přichází **novorozenec** do rozdílných podmínek chladu, hluku a světla. Je povinen samostatně dýchat, přijímat potravu a udržovat si tělesnou teplotu. Reakce dítěte jsou zajišťovány pomocí vrozených reflexů (hledací, sací) a vrozených způsobů chování (vnímání svého okolí, reakce křikem). Novorozenec je schopen vidět na vzdálenost 20 – 30 centimetrů, má dobrý sluch a dokáže vnímat dotek, teplotu i změnu polohy (Vágnerová, 2005). Nejdříve řídí pohyby očí, pomocí horních i dolních končetin začíná ovládat nejprve velké klouby. Po příchodu na svět na sebe novorozené dítě většinou upozorní hlasitým křikem, kterým dává najevo, že je v pořádku.

„*Tento křik, který je vlastně prvním pohybem dítěte a spočívá v hlubokém nadechnutí s následným výdechem, vede k provzdušnění organismu*“ (Lisá, 1989, s. 41).

Křikem a pláčem sděluje novorozenec svému okolí svou nepohodu či nelibost, pocit hladu, tepla nebo chladu, znečištění. U nově narozeného dítěte postupně dochází k adaptaci jednotlivých orgánových funkcí časově podle toho, jak jsou životně důležité. Tedy plíce, systém trávicího ústrojí a ledviny začínají fungovat ihned po narození. Srdce, játra a centrální nervový systém své funkce rozvíjí pomaleji, postupně a nejdéle. Důvodem je ten nejsložitější a nejdokonalejší systém lidského těla, který pro své vyzrání potřebuje dostatek času. Poté, co novorozenec překoná období adaptace na nové prostředí a přizpůsobení se novým podmínkám, je připravený započít svou cestu dalším vývojem a zahájit objevování okolního světa (Lisá, 1989). V rámci **kojeneckého období** je charakteristickým znakem fyzického vývoje, zejména během prvního roku života, který je viditelný na první pohled, rychlý růst a zvyšování tělesné hmoty dítěte. Rozvíjí se orgánové funkce, dítě začíná kousat. Mění se i jeho vzhled, začínají růst nové vlasy, vyvíjí se stálé oční zbarvení, hmat a chuť (Lisá, 1989). V kojeneckém období, s dosažením prvního roku života je dítě schopno se samo postavit a pokouší se o samostatnou chůzi, dále je rozvíjen klešťový úchop, který je předpokladem pro rozvíjení dovedností (Kňourková, 1986). Pohyby jako sezení, lezení a později i chůze představují v životě dítěte velký zlom, a to zejména v oblasti poznávání. Při lezení měl kojeneček velmi omezený pohled na svět, jakmile se však rozšiřují dovednosti, rozšiřuje se i nabídka podnětů. Co se týče zrakového vnímání je pro vývoj poznávacích procesů velmi důležitý. Podněty dokážou zaujmout a také udržet pozornost dítěte v delším časovém úseku. Pomocí zraku kojeneček získává nejvíce informací z okolního světa i sám o sobě. Zrakové vnímání se během prvního roku života rozvíjí v rámci interakce zrání a učení, a to především díky vizuálním podnětům. „*Z tohoto hlediska lze považovat první měsíce života za sensitivní fázi rozvoje zrakové percepce*“ (Vágnerová, 2005, s. 75), lze tedy říci, že nedostatek podnětů může způsobit trvalé omezení zrakového vnímání. Zraková percepce se rozvíjí ve spolupráci s pohybovými kompetencemi, které se postupně prohlubují. Tyto kompetence napomáhají dítěti pozorovat věci z více úhlů a odlišné vzdálenosti. Společně se zrakovým vnímáním se v kojeneckém věku dbá na vývoj sluchového vnímání a základů řeči. Hlavní podmínkou řeči je sluch, kterým je jedinec vybaven již v prenatální fázi vývoje. Už od narození děti dávají přednost zvuku lidského hlasu, který je postupem času navádí k porozumění i nápodobě. Kojeneček se rodí s vrozenou schopností emočně reagovat. Emoční projevy se u velmi malých dětí stávají základním prostředkem komunikace (Vágnerová, 2005).

Na konci kojeneckého období dokáže zdravé dítě lézt, posadit se, stát u opory, uchopit drobné předměty. Dopravení prvního roku života je podstatným mezníkem k přechodu do další vývojové fáze (Kňourková, 1989).

Ústředními momenty **batolecího období** je získání jistoty v chůzi a koordinaci pohybů v rámci celého těla, které vede k postupnému sbližování se se sociálním okolím a navazování nových vztahů. Postupně se zlepšují dovednosti jako hygienické návyky, oblékání či jezení lžící. Dále rozvoj řeči začínající v podobě vokalizace k prvním slabikám a slovům. Nárůst slovní zásoby je patrný zejména v tomto období a je přípravou k vyspělé řeči, která může být rozvíjena způsoby pro dítě zábavnými a zajímavými, například pomocí obrázkových knih, říkadel nebo hrou s maňásky (Kňourková, 1986). Pro batole se stávají zajímavější pohybové aktivity. Snaží se ovládat vlastní tělo. Pro dítě nová zkušenost, kterou pomocí nejrozličnějších aktivit stále opakuje, čímž své motorické dovednosti procvičuje a zdokonaluje (Vágnerová, 2005). Na konci této vývojové etapy je dítě schopno běhat, stát na jedné noze, chodit do schodů. Pokud jde o pohyb v prostoru je samostatnější, nemusí se spoléhat na aktivitu jiné osoby. Batole se učí samostatně jíst, oblékat se. Dovednosti, které se dítě v této fázi naučilo, bude plně zdokonalovat v dalších vývojových fázích (Říčan, 2004). V **předškolním věku** rozvoj pokračuje i v oblastech myšlení, řeči a citů. Díky nástupu do školy se zvyšuje počet slov, dítě si osvojuje základy čtení a psaní, je schopno odlišit realitu od fantazie, zlepšuje se krátkodobá paměť, ke zlepšení dlouhodobé paměti dochází s postupem věku. Emoční prožitky v předškolním věku jsou mnohem stabilnější a vyrovnanější, u dětí přetrvává pozitivní nálada a rozvíjí se smysl pro humor (Vágnerová, 2005). V předškolním věku hraje důležitou roli rozvoj činnosti mozku, který zpracovává všechny získané poznatky z předešlých vývojových fází. Sledujeme růst dítěte, zvyšování hmotnosti. Mléčný chrup bývá před nástupem do školy již kompletní. Podobou se dítě mnohem více blíží k podobě dospělému člověku. Výraz v obličeji začíná ukazovat specifické charakteristické rysy, jež mohlo dítě dědit po svých předcích. Stoupá činnost vnitřních orgánů. Předškolní fáze vývoje je obdobím přípravy dítěte k dalšímu vzdělávání. Škola pro dítě představuje nezvyklou zátěž, proto musí být připraveno jednak fyzicky, ale i z hlediska orgánových funkcí (Lisá, 1989). Velký vliv na dítě mají individuální tělesné rozdíly. Fyzicky větší a silnější děti se lépe prosazují v dětských kolektivech, získávají lepší pozici, stávají se vůdci. Děti menšího a slabšího vzrůstu mohou méně zapadat či se stranit kolektivu. Svou roli zde sehrává i vizuální stránka. Tělesné vady mohou dětem komplikovat zapadnutí do kolektivu nebo si získat sympatie okolí (Říčan, 2004).

Školní věk. Období školního věku s sebou nese tak výrazné růstové a orgánové změny. Viditelné rozdíly jsou zřejmé v utváření těla mezi dívkami a chlapci. U chlapců dochází k zesílení kostry a k nárůstu svalové hmoty. Tato životní fáze je obdobím, po tělesné stránce, přípravy na rozvoj puberty (Lisá, 1989). **Období dospívání a adolescence.** V období dospívání dochází ke změnám ve všech třech oblastech – tělesné, psychické i sociální.

Tělesná proměna signalizuje náročnou životní fázi – dospívání. Z dítěte se postupně stává mladý dospělý jedinec (Vágnerová, 2005). Tělo se stává součástí utváření identity dospívajícího. Dochází k prudkému zrychlení růstu u chlapců i dívek. Mění se tělesné tvary, chlapcům se rozšiřují ramena, dívky se mění v bocích. Chlapecký hlas zmužní a získá hlubší, chraplavý ráz. U dívek nastává milník v jejich ženství, přichází první menstruace a růst řader. Fáze dospívání je obdobím získávání cenných zkušeností na cestě z dětství do dospělosti (Říčan, 2004).

Psychický vývoj

Během prvních dvou let života dítěte se utváří základy osobnosti a vytrvale budují všechny lidské vlastnosti a schopnosti. Začátek lze spatřovat však již v **období prenatálním**. „*Prenatální období nebylo dlouhou dobu do oblasti vývojové psychologie zahrnuto, nicméně je z hlediska dalšího vývoje zcela zásadní. Doba prožitá v děloze matky je nejdynamičtější vývojovým obdobím z celého lidského života*“ (Ptáček, Kuželová, 2013, s. 6). Období prenatálního vývoje od početí po příchod dítěte na svět trvá zhruba 40 týdnů, respektive devět kalendářních měsíců. Tato doba je velmi důležitým obdobím v utváření si všech nezbytně nutných podmínek pro budoucí život mimo dělohu matky. Během nitroděložního vývoje plod disponuje schopností reakce na různé podněty, současně je schopen nejsnadnějších forem učení. Mimo význam biologického vývoje, jež je v této fázi vývoje plodu zásadní, je dalším podstatným stádiem utváření základů citového vztahu mezi matkou, a ještě nenarozeným dítětem (Vágnerová, 2005). Pro správný citový vývoj **novorozence** je podstatný časný poporodní kontakt s matkou, který poskytuje dítěti důležitý pocit bezpečí. Intenzivní interakce novorozeného dítěte s matkou přispívá k rychlejší adaptaci dítěte na změny způsobené jeho příchodem na svět (Lisá, 1986). **Kojenecké období** bývá charakterizováno od jednoho měsíce do konce prvního roku. Dítěti se již povedlo vstřebet počáteční změny v prostředí a snaží se postupně seznámit se světem, ve kterém žije. V této fázi vývoje se ve velké míře projevují individuální rozdíly mezi jednotlivými dětmi, které můžeme spatřovat nejen v prožívání, ale také v chování (Vágnerová, 2005).

V tomto období mají některé maminky tendenci své dítě srovnávat s jinými dětmi, a hledat důvody či příčiny potenciálních nedostatků. Občas, možná v zápalu zjišťování informací, které se na ně valí z mnoha stran, zapomínají právě na již zmíněnou individualitu. Kojenec má již schopnost a motivaci pro vnímání podnětů z okolního světa, tudíž pro optimální vývoj je velmi důležitý dostatečný přísun adekvátních podnětů, na které by dítě mohlo reagovat.

Velmi známý psycholog Erik ERIKSON (1963) nazval tohle vývojové období receptivní fází, přičemž „*receptivita znamená otevřenost okolnímu světu*“ (Vágnerová, 2005, s. 71). Každé dítě je jiné, a ne všechny děti zaujmou všechny podněty stejným způsobem. Dítě vnímá příjemné i nepříjemné prožitky, je tedy podstatné dbát na přinášení pozitivních zkušeností, které by dítě neodradily od kontaktu s okolím. „*I ve vztahu k poznávání je důležité uspokojování potřeby citové jistoty a bezpečí, které má vztah k aktivaci a regulaci různých projevů*“ (Vágnerová, 2005, s. 72). V případě, že potřeba bezpečí nebude dostatečně uspokojena, dítě by se mohlo cítit ohroženě a odnést si důsledky pro svůj budoucí život. Během prvního roku života se dítě učí novým dovednostem. Dochází k uvědomování si sebe samotného, začíná chápat, v čem spočívá smysl pochvaly a s ní související odměny, nebo v opačném případě uposlechnutí zákazu při nevhodném chování. Veškeré vývojové změny tohoto období mají vliv na utváření budoucí osobnosti dítěte (Kňourková, 1986). Vývoj osobnosti nelze určit jasným a nestranným hodnocením. Vysvětlení můžeme hledat ve spojitosti s různými psychologickými teoriemi, jejichž cíl je mířen k popisu jednotlivých aspektů osobnosti jedince. Významnými osobnostmi v oblasti vývoje osobnosti jsou například Sigmund FREUD, který vychází z psychosexuální teorie, kdy člověk řeší rozpor mezi biologicko-sexuálními požadavky a požadavky přicházející od společnosti. V době od narození do 12. – 18. měsíce dítě prochází prvním – orálním stádiem, kdy se potrava stává hlavním zdrojem pro pocity potěšení a slasti. **Batolecí období** probíhá v průběhu od jednoho do tří let života dítěte. „*Je obdobím, kdy dochází k výraznému rozvoji mnoha kompetencí i dětské osobnosti*“ (Vágnerová, 2005, s. 118). Období je zásadní zejména v rozvoji hrubé a jemné motoriky, osamostatňování dítěte, které si postupně uvědomuje svou existenci. Dítě se začíná prosazovat a zjišťovat hranice svých možností. Jedná se o důležitý vývojový úkol, který lze poznamenat nejistotou, nedůvěrou v sebe samotného, ale také nevyhovující výchovou. Citový rozvoj lze nazvat obdobím změn. Vyznačuje se pocity libosti a nelibosti. Pocit strachu přichází z, pro dítě, neznámých situací. Podstatný je vztah s matkou a se známým prostředím rodiny.

„*Citové vztahy rodičů – láska k dítěti a stabilita rodinného prostředí jsou zárukou, že dítě bude v budoucnu schopno navazovat klidné citové vztahy*“ (Kňourková, 1986, s. 166). Soulad v rodině a spolupráce obou rodičů při výchově je klíčem pro správný vývoj dítěte. Podle ERIKSONA je pro batolecí období typický rozpor mezi potřebou emancipace a pocitu pochybnosti a studu. Účelem této vývojové fáze je, aby dítě získalo důvěru v sebe a ve své schopnosti. V případě prvotních nepříjemných zkušeností s pokusy o samostatnost, ztrácí dítě sebedůvěru a dává přednost současnému stavu, ve kterém cítí jistotu a bezpečí.

Důležitým faktorem je odpoutání z předchozího vzájemně prospěšného soužití s mateřskou osobou, což je nutný předpoklad pro osamostatňování a rozvoj vlastní identity (Vágnerová, 2005). **Předškolní věk** je období hledání vlastní identity. Podle FREUDA prochází dítě třemi fázemi psychosexuálního vývoje – orální, anální a falickou, která je typická pro období předškolního věku. U dětí se zvyšuje zájem o pohlavní orgány, svou pozornost již věnují i opačnému pohlaví. Od rodičů se učí, kdy je a není vhodná nahota, co se nemá před lidmi říkat a ukazovat. Zpravidla jsou děti pomocí jemných náznaků vedeny tak, aby pochopily, že o některých věcech se nemluví a jsou pro ně tabu (Říčan, 2004). **Školní věk** je typický pro začátek povinné školní docházky, která souvisí s utvářením dětské osobnosti. V důsledku zrání centrální nervové soustavy dochází ke zvyšování emoční stability. Školák je schopen své pocity více ovládat a odolávat zátěži. Podle ERIKSONA se jedná o fázi citové vyrovnanosti. Dítě se porovnává s vrstevníky a je hodnoceno učitelem, což se značně podílí na utváření jeho identity. Z počátku se odděluje od ostatních, snaží se popsat samo sebe. „*Významným rysem osobnosti dítěte mladšího školního věku je jeho aktivita*“ (Kňourková, 1986, s. 194). Dítě prozatím nemá jasně stanovený cíl činnosti. Své zájmy střídá a hledá ten, u kterého by zakotvil. Důležitým faktorem, který školákovi napomáhá v rozvoji jeho osobnosti je hra. Chlapci volí spíše technické hry, například modelování nebo sbírání předmětů. Dívky se zaměřují na hry ze sociální oblasti mezilidských vztahů (Vágnerová, 2005). Dítě středního školního věku vnímá svou identitu, chápe, kým je a čím se odlišuje od ostatních. Během desátého roku dítě prožívá existenci vlastního já, vnímá svou osobnost jako něco stálého. Uvědomuje si, že tím stejným člověkem bude i v budoucnosti. Dítě vnímá svou jedinečnost. Ví, že lidé nejsou stejní a každý má své typické znaky, kterými se projevuje a odlišuje od ostatních (Lievegoed, 1992). Střední školní věk je období, kdy se dítě postupně připravuje na partnerství a rodičovství (Vágnerová, 2005). Na dítě jsou kladeny větší požadavky související, nejen s přestupem na vyšší stupeň ve škole, ale také pomoc v domácnosti.

Pro děti staršího školního věku jsou jejich rodiče vzorem, kterého si váží, i když to mnohdy nedávají najevo. Vzájemné vztahy mezi rodiči a dítětem začínají být v této fázi vývoje napjaté (Kňourková, 1986). Kromě rodičů je další nedílnou součástí identity školáka fungující rodina. Poskytuje dítěti emoční zázemí, oporu. Uspokojuje jeho potřeby. Základem fungujícího vztahu rodičů s dítětem je přítomnost rodičů v případě potřeby dítěte. Ve funkční rodině jsou schopni její členové společně komunikovat, dokážou projevit své city vůči ostatním. V případě narušení vztahů dítě o tuto zkušenost přichází. Rozpadem rodiny se dítěti mění vztahy k rodičům a ztrácí jistotu rodinného zázemí. **Období dospívání** neboli jinak řečeno puberta, se vyznačuje jako přechodná doba mezi dětstvím a dospělostí.

Začátkem dvanáctého roku dochází k oddělení vlastní osobnosti dítěte od vnějšího světa. Dítě svou aktivitu směřuje k poznávání a dobývání světa (Lievegoed, 1992). „*Dospívání představuje specifickou životní etapu, která má svoje typické znaky v rámci životního cyklu a svůj objektivní i subjektivní význam*“ (Vágnerová, 2005, s. 321). Podle ŘÍČANA (2004) jde o fázi, kdy dospívající jedinec hlouběji a intenzivněji vnímá svou individualitu a snaží se najít význam svého potenciálu. Je od něj požadováno ... „*zvládnout vlastní proměnu, dosáhnout přijatelného sociálního postavení a vytvořit si subjektivně uspokojivou, zralejší formu vlastní identity*“ (Vágnerová, 2005, s. 321). Otázky identity osobnosti nabývají hlubšího významu. Dospívající se zamýšlí nad smyslem života, hledá perspektivu vlastního směřování, jelikož ho čeká důležité rozhodnutí při výběru povolání nebo studijního oboru (Říčan, 2004). Období dospívání je vhodné rozdělit do dvou fází:

Raná adolescence – začátek dospívání, přibližně mezi 11. – 15. rokem. Výraznou změnou je tělesné dospívání, způsob myšlení, emoční prožívání. Dochází k osamostatňování, pubescent se odpoutává od rodičů, mnohem více času tráví se svými vrstevníky. Velký mezník představuje dokončení povinné školní docházky a volba další cesty. Předešlé vývojové období uspokojovalo potřebu jistoty v závislosti na rodině, čehož bylo docíleno a nyní dospívající touží po větší svobodě a moci rozhodovat sám o sobě. „*Jedním z úkolů tohoto období je dosažení nové přijatelné pozice, a tím i potvrzení určité jistoty*“ (Vágnerová, 2005, s. 324).

Pozdní adolescence – zahrnuje následujících pět let po fázi rané adolescence. Věkové rozpětí je zhruba od 15 do 20 let. Pozdní adolescence je fází pohlavního dozrávání a komplexnější psychosociální proměny. Dochází ke změně základních psychických potřeb:

- **Potřeba samostatnosti** – dospívající touží po osamostatnění se od rodičů, svobodně se rozvíjet a rozhodovat sám za sebe. Poznání vlastní osobnosti je podstatné pro získání sebedůvěry a citové jistoty.
- **Potřeba rozvíjet své schopnosti** – v kontextu přirozeného nadání na činnosti, kterým se dospívající věnuje. Díky těmto aktivitám se může rozvíjet.
- **Potřeba citové vazby, bezpečí a lásky** – v období dospívání se obvykle nejvíce projevuje citová nevyrovnanost. Doba častých neshod mezi rodiči a dospívajícím jedincem, který reaguje podrážděně a odmítavě. Své city zaměřuje na vztahy s vrstevníky stejného i opačného pohlaví.
- **Potřeba svobodně rozvíjet své zájmy** – „zájmová činnost úzce souvisí s motivací jedince a uspokojování psychických potřeb“ (Kňourková, 1986, s. 239).
- **Potřeba morálního svědomí** – je ovlivněna hodnotami uznávanými v rodině i mezi vrstevníky.

Důležitým milníkem pozdní adolescence je ukončení profesní přípravy a nástup do práce nebo pokračování ve studiu na vysoké škole. VÁGNEROVÁ (2005, s. 325) uvádí, že „*druhá fáze dospívání je zaměřena na hledání a rozvoj vlastní identity, která by byla subjektivně přijatelná a alespoň částečně odpovídala představám adolescenta*“. Důležitým dílem při utváření identity je rozvoj mužské a ženské role a schopnost navazovat hlubší partnerské vztahy. Dospívající člověk získá několik drahocenných zkušeností na své cestě od dětství až k dospělosti. Udělá si vlastní obrázek o fungování reálného světa a pozná základní hodnoty naší kultury. Na základě, kterých se mu naskytnou příležitosti, jichž využije nebo je nechá propásnout (Říčan, 2004).

Sociální vývoj

Základním způsobem sociálního chování se dítě učí především v rodině. Postupně si osvojuje komunikační dovednosti, učí se porozumět projevům a potřebám ostatních lidí. Rodinné prostředí zajišťuje základní socializaci dítěte, což znamená, že zasvěcuje dítě do společenství lidí. První známky učení jsou viditelné po 2 – 5 dnech od narození v rámci průběhu přijímání stravy. Samotné **novorozenecké období** trvá zhruba jeden měsíc a je dobou adaptace nejen dítěte, ale i jeho rodičů na zcela nové prostředí a podmínky.

U novorozeného dítěte se projevují vrozené vzorce chování, například sklon ke vnímání svého okolí nebo reakce křikem a pláčem. Ze sociálního hlediska tyto základní aktivity pomáhají dítěti zahájit kontakt a upozornit pečující osobu na své potřeby. Podstatné je i učení.

Ke zdravému rozvoji dítě potřebuje dostatečný přísun podnětů od svého okolí, především od ze strany matky (Vágnerová, 2005). V **období kojeneckém** dítě získává základní důvěru ke světu, což znamená, že je schopno obnovovat kladný vztah ke svému okolí i po případné nepříjemné zkušenosti. Takové rané poznatky, které si kojeneček osvojuje, určují základy pro jeho budoucí postoje nejen k sobě samotnému, ale i k okolnímu světu (Vágnerová, 2005). V kojeneckém období, na rozdíl od FREUDA, který vychází z psychosexuální teorie, Erik ERIKSON vnímá důležitost prostředí v oblasti sociálního vývoje. V rámci vývoje osobnosti se ERIKSON věnuje takzvané psychosociální teorii, která se zabývá poznatkem, že v každém stádiu vývoje se projevuje krize. V kojeneckém období se krize objevuje v podobě hledání základní důvěry, kdy si dítě uvědomuje nakolik může důvěřovat lidem ve svém okolí.

Podle této teorie kojeneček prochází krizí hledání důvěry proti nedůvěře. Během vzájemného mezilidského působení získává nezbytné zkušenosti, díky kterým rozvíjí své schopnosti a dovednosti. Dítě se soustředí na různé podněty podle toho, jak jsou pro něj zajímavé, jak na něj působí, podle toho si je pamatuje. Ve vztahu s matkou jsou reakce propojené, reagují jeden na druhého, čímž si vzájemně odpovídají a učí se vnímat pocity toho druhého. Utváří se i vztah s otcem, věnuje-li mu otec dostatečnou pozornost. Otec může doplnit chybějící zkušenosti pro správný rozvoj dítěte (Vágnerová, 2005). „*Pochopení potřeb dítěte kojeneckého věku by mělo vést u obou rodičů i k vzájemnému pochopení v odlišení svých rodičovských rolí a k zajištění harmonického a citově vřelého rodinného prostředí*“ (Kňourková, 1989, s. 150). V rámci **batolecího období** je důležitým milníkem touha po sebeprosazení, která může vést až k negativismu, kdy chce dítě plnit své vlastní nápady, třeba i proti vůli matky. Socializace dítěte probíhá nejvíce v rámci rodinného prostředí mezi rodiči a sourozenci. Batole se stává méně závislé na matce. Prostředí domova, pro dítě podstatné místo, které je mu známé a kde se cítí bezpečně. Dítě má doma své zázemí, svůj majetek – vlastní postel, hračky. V rámci rozvoje potřebuje dítě získat důvěru ve vlastní osobu a své schopnosti. Rozvoj sebepojetí je zaměřen na uvědomění si vlastní jedinečnosti, vlastních kompetencí a propojení s nejbližším okolím. Součástí sebepojetí batolete je i významná genderová role – která se projevuje zejména ve vzorcích chování typických pro dané pohlaví. Průběh osamostatňování se souvisí s rozvojem komunikace, která je podpořena napodobováním zdrojů ze svého okolí, které má dítě k dispozici.

Potřeba komunikace rozvíjí řečové dovednosti. Komunikace se stává účinným nástrojem, jak vyjádřit své přání a potřeby, které vedou k uspokojení dítěte. Rodiče předávají dítěti normy chování. Učí jej, že dobré chování může být nějakým způsobem odměněno (Vágnerová, 2005).

Sociální vývoj tohoto období je propojen s učením sebeobslužných návyků. Pomocí hry se dítě učí oblékat, stolovat, dodržovat hygienické návyky. Od ostatních členů domácnosti dítě vnímá význam vzájemných emočních vazeb. Vzájemná úcta, tolerance a spolupráce mezi jednotlivými členy dává najevo soulad nebo nesoulad v rodině, který se odráží v dalším sociálním učení dítěte (Kňourková, 1989). **Předškolní fáze** vývoje je typická pro děti ve věku od tří do 6 – 7 let. Tento věk je charakterizován upevněním vlastní pozice ve světě a zjišťování odlišností ve vztahu k okolí. Velkou roli zde hraje zvědavost, dítě své okolí zahrnuje otázkami o smyslu světa, zajímavé jsou pro něj soukromé otázky týkající se vlastního těla. Nejdůležitějším a nejvíce opakovaným slovem tohoto období je slovo „Proč?“ (Říčan, 2004). V cestě za poznáním dítěti pomáhá představitivost, kdy s pomocí fantazie dítě zpracovává informace a na základě vlastních potřeb se je snaží regulovat.

V předškolním věku dochází k iniciativě, dítě cítí potřebu něco dokázat, utvrdit se ve svých kvalitách. V sociálním prostředí dochází k rozvoji vrstevnických vztahů (Vágnerová, 2005). Chování dítěte v předškolním věku je ovlivněno zejména výchovou v rodině, mateřská škola má v rámci chování svůj podíl, ale není tak přínosná. Výchova v rodině by měla být jednotná, rodiče by měli svou pozornost soustředit na osobnost dítěte jako na celek ve spojitosti vývoje od narození až po dospělost (Kňourková, 1986).

Děti v předškolním věku se učí potřebným způsobům chování, zejména respektovat názory a práva ostatních. Prozatím je pro ně však podstatné, zda budou za dodržování těchto pravidel pozitivně ohodnoceni. Důležitou roli v rozvoji osobnosti dítěte hrají rodiče, kteří se stávají vůdci a vzory, jež dítě respektuje a s nimiž se ztotožňuje. Postupně se od rodičů odpoutává a připravuje se na život ve společnosti. Přichází nové kontakty a vztahy s vrstevníky, kde dochází k rozlišování rolí a učení se vzájemné spolupráci. Součástí identity dítěte v předškolním věku jsou viditelné charakteristiky, vztahy k lidem nebo například genderová role, v níž dítě preferuje kontakt s vrstevníky stejného pohlaví (Vágnerová, 2005). Podle ERIKSONA je to období anticipace rolí – kdy se dítě učí na symbolické úrovni role, které by mělo v budoucnu získat. **Školní věk.** Nástup do školy. Nová role žáka a spolužáka. Důležitá sociální událost v životě dítěte, stává se školákem. Tato role, kterou získává je přesně časově vymezená, aby byla v sounáležitosti s jeho vývojem.

Většina dětí je na nástup do školy připravená ve věku šesti až sedmi let. Celý proces spojený s nástupem do školy se pro dítě stává rituálem, který si prožije, přes zápis až po první školní den. Nástup do školy vede k sociální proměně a pro dítě začíná nová životní fáze.

Škola přispívá k dalšímu rozvoji dětské osobnosti a sebehodnocení. Dochází k genderové diferenciaci, děti dávají přednost skupině stejného pohlaví, která je podporuje v potvrzení si své genderové identity. Vztahy v rodině představují důležitou součást identity školáka. Rodiče jsou vzorem určitého chování, zabezpečují dítěti citovou jistotu a bezpečí. Školní věk, respektive období základní školy, se člení do tří stádií:

Raný školní věk – je vymezen nástupem do školy, tedy zhruba od šesti do devíti let. Je typickým obdobím pro různé vývojové změny v životě dítěte, související se školním prostředím.

Střední školní věk – věkové rozpětí je zde mezi devátým až dvanáctým rokem. Čas, kdy se dítě dostává na druhý stupeň základní školy. Období je spojeno s dalšími vývojovými změnami, které jsou spojeny s přípravou na dospívání.

Starší školní věk – neboli doba první fáze dospívání. Dítě má přibližně patnáct let a dokončuje povinnou školní docházku.

„Školní věk lze chápat jako období oficiálního vstupu do společnosti, kterou představuje obecně ceněná instituce školy“ (Vágnerová, 2005, s. 237). Dítě musí plnit své kompetence, zvládat školní povinnosti, přijmout autoritu učitele, soustředit se na učivo, a především zapadnout do skupiny spolužáků. Jedná se o fázi píle a snaživosti. Úspěch ve škole znamená motivaci pro další snažení a práci na sobě. Selhání ve škole může mít vazbu na sebepojetí dítěte a ohrozit tak další životní směřování (Kňourková, 1986).

Období dospívání. Představuje významnou fázi v životě mladého dospělého. Dochází ke změně sociálního postavení, na který mají vliv dva podstatné sociální mezníky. Jedním je ukončení povinného vzdělávání, tedy konec povinné školní docházky a zvolení si dalšího profesního cíle. V druhém případě jde o získání občanského průkazu v patnácti letech. Dospívající mění svůj pohled na ostatní lidi, odmítá podřízené postavení, touží prosadit své názory, zejména ve společnosti dospělých. Vztahy v rodině prochází proměnou, dospívající se snaží emancipovat. Rodičovská autorita pro něj nemá takový význam jako dříve. Rodiče se ocitají před vlnou kritiky. Pubescent je přestává vidět v perfektním světle a snaží se od nich odlišit. Změna přichází i v přístupu ke škole a vzdělávání.

Dospívající si uvědomuje její význam do budoucna, nicméně úspěch a dobrý výkon ve škole pro něj není cílem k získání nových znalostí, ale stává se pouze prostředkem k dosažení požadavků pro další profesní směřování. Mnohem více upřednostňuje kontakt s vrstevníky, s nimiž se ztotožňuje. Vrstevnická skupina dospívajícímu poskytuje potřebnou emoční i sociální podporu k utváření vlastní identity. Postupně přichází zájem pokusit se o první partnerské vztahy. Adolescent je mnohem více považován za dospělého s očekáváním tomu odpovídajícímu chování. V pozdější fázi adolescence dochází ke změně sociální role nástupem do zaměstnání. Nový milník s sebou přináší řadu nových zkušeností cenných pro budoucí život ve společnosti (Vágnerová, 2005).

Na osobnost dítěte a celkově na jeho zdravý vývoj má vliv spousta faktorů. Jedním z nich je rodina. Často se setkávám s domněnkou, kterou šíří různé reklamní spoty nebo média, že rodina je to nejcennější a nejdůležitější, co v životě máme. Ne vždy tomu ovšem tak je a dítě se narodí do harmonického a milujícího rodinného zázemí, kde bude prosperovat. Není šťastného dítěte bez šťastného rodiče.

1.2 Poruchy funkcí rodiny – ohrožené děti

MATOUŠEK (2016, s. 11) definuje ohrožené dítě jako „*dítě, jehož základní potřeby nejsou naplněny nebo je ohrožené jejich naplňování. V našich domácích podmínkách jde zpravidla o dítě vystavené nevhodnému zacházení, dítě vyrůstající v deprivujícím prostředí, např. v sociálně vyloučené lokalitě, dítě vyrůstající mimo vlastní rodinu, dítě s poruchami chování*“.

GIDDENS (1999, s. 156) definuje rodinu jako „*skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí*“.

Podle MATOUŠKA (1997, s. 8) „*rodina odedávna a především existuje proto, aby lidé mohli náležitě pečovat o své děti. Kromě toho, že je rodina biologicky významná pro udržení lidstva, je také základní jednotkou každé lidské společnosti*“.

TRPIŠOVSKÁ (2007, s. 57) ve své odborné publikaci uvádí rodinu zejména „*jako základní společenskou jednotku, jejíž primární funkcí je zachování lidstva. Rodina je tvořena rodiči, jejich dětmi, někdy prarodiči a tato rodinná struktura je základní článek společnosti*“.

Z pedagogického slovníku (1998, s. 211) je zřejmé, že rodina je „*nejstarší společenská instituce... Současné pojetí tenduje k chápání rodiny jako sociální skupiny nebo společenství, žijícího ve vlastním prostoru – domově, uspokojující potřeby, poskytující péči a základní jistoty dětem. Rodina spolu se školou plní významné výchovné funkce*“.

Podle MATOUŠKA (2016, s. 12) je sociálně právní ochrana dětí „*soubor činností upravených zákony směřujících k zajištění práva dětí na příznivý vývoj, výchovu a ochranu zájmů. Protože dítě potřebuje ke svému vývoji rodinné prostředí, zahrnuje SPOD i činnosti, jejichž cílem je obnovení narušených funkcí rodiny*“.

Rodina má za úkol plnit hned několik funkcí. První je **funkce biologická**, respektive reprodukční. Umožňuje rodině zabezpečit pokračování lidského rodu a upevňuje partnerské soužití dvou lidí. **Funkce emocionální**. Nabízí uspokojení emočních potřeb jednotlivým členům rodiny, podporuje v osobních zájmech i potížích. Největší roli hraje v raném dětství a ve fázi dospívání, avšak setrvává po celý život jedince. **Domestikační funkce** sehrává svou důležitost v touze člověka někam patřit, mít někde své místo, mít trvalé zázemí, domov. Pomocí **funkce ekonomické** zabezpečuje rodina materiální a hmotné potřeby každého člena domácnosti. A v neposlední řadě **funkce výchovná**, která svou pozornost směřuje k výchově a přípravě nové generace na samostatný život. Pomáhá zapojit jedince do společenských vztahů a najít si zde přijatelné postavení (Trpišovská, 2007). V případě, že je v rodině vše v souladu s plněním potřeb dítěte, je schopna zajistit všechny své funkce a optimální rozvoj dítěte, jedná se o **rodinu funkční**. **Rodina problémová** neboli **dysfunkční** má narušenou některou ze svých funkcí, řeší problémy zasahujících do rodinného soužití, ale je schopna řešit své potíže a problémy samostatně vlastními silami. Může se jednat například o ztrátu zaměstnání jednoho z rodičů a v důsledku toho klesá finanční úroveň rodiny nebo narušené vztahy mezi rodiči a dětmi. Příčinou vzniku dysfunkční rodiny může být nezralost a nepřipravenost mladých lidí na příchod dítěte, na novou roli rodiče a dítě se tak narodí jako nechtěné. Mladí rodiče často řeší problémy sami se sebou, nemají dostatek zkušeností, nejsou dostatečně zralí v emoční oblasti, nejsou ekonomicky zajištěni. Nezralost rodičů může mít negativní vliv v počátcích života dítěte a mohou vyústit v přetrvávající následky. Příčinou může také být příliš ambiciózní nebo perfekcionista rodina kladoucí na své dítě často neúnosné požadavky. Rodiče touží, aby jejich dítě podávalo vysoké výkony, mělo perfektní výsledky a bylo zkrátka ve všem nejlepší. Dětem často chybí emoční podpora, rodičovská láska a něha, potřeba jistoty. Objevují se pocity úzkosti, strach ze selhání a zklamání, ztráta sebedůvěry, výčitky svědomí. Autoritářská rodina. Po svém dítěti vyžaduje nekompromisní poslušnost. Nesměřují dítě k plnění výchovných požadavků, jdou přímo k hrozbám, zastrašování, trestům fyzickým i psychickým. Nechápaní důvodů takových opatření vyvolává u dítěte silnou frustraci, strach, nenávist, pocit opuštění. V případě odkládající rodiny, která má tendenci své dítě neustále někomu svěřovat (Trpišovská, 2007).

Dítě může ztratit pevnou půdu pod nohama. Je ohroženo pozitivní utváření sociálních návyků nebo režimu. Dítě může mít pocit, že nikam a nikomu nepatří. Jestliže rodina není schopna plnit své funkce v žádné míře, jedná se rodinu afunkční. Rodina působí negativně, mohou se objevovat stopy alkoholu, drog, nezaměstnanosti, násilí a podobně. V rámci zdravého rozvoje zde hrozí, že bude dítě vážně ohroženo na vývoji (Trpišovská, 2007). Dítě je v mnohých případech nuceno čelit nebezpečím, které pro něj představují vážné ohrožení na zdraví. Jedno z největších nebezpečí, jež se v současné době projevuje stále více a častěji je týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte – jinak řečeno ubližování dítěte různými podobami, které v nejhorších případech mohou končit až jeho zahubením (Dunovský, 1995).

Dítě ohroženo zanedbáváním trpí nedostatkem naplnění tělesných potřeb – neposkytnutí přiměřené stravy, ošacení, přístřeší. V rámci citového zanedbávání dítěti chybí náklonnost, pocit, že někam patří (Průcha, Waltrová, Mareš, 2016).

PEMOVÁ (2016, s. 8) uvádí, že „*zanedbávání dětí patří mezi nejzávažnější sociálně patologické jevy ve společnosti*“.

Podle PRŮCHY, WALTROVÉ a MAREŠE (1998, s. 316) jde o „*jakýkoli nedostatek péče, který způsobuje vážnou újmu vývoji dítěte nebo dítě ohrožuje*“. Týrání dítěte definují jako (1998, s. 265) „*zacházení s dítětem, které vede z hlediska právního k lehké nebo k těžké újmě na zdraví, popřípadě až k usmrcení*“. Popisují také (1998, s. 320) zneužívání dítěte jako „*využívání osoby mladší 15 let pro získání sexuálních požitků, uspokojení nebo jiného prospěchu plnoletou osobou*“.

MURPHY a RASMUSSEN (2020, s. 1) ve své publikaci *Child Abuse, Child Exploitation, and Criminal Justice Responses* definují zneužívání dítěte jako „*nečinnost nebo selhání ze strany rodiče nebo opatrovníka, které má za následek smrt, vážnou fyzickou nebo emocionální újmu, sexuální zneužívání nebo vykořisťování, jednání představující bezprostřední riziko nebo újmu*“.

Výraz pro syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte byl převzat z anglosaské literatury, kde je nazýván jako Child Abuse and Neglect – na základě názvu vznikla zkratka CAN – a znamená „*soubor nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu a vývoje dítěte i jeho postavení ve společnosti, v rodině především. Jsou výsledkem převážně úmyslného ubližování dítěti, způsobeného nebo působeného nejčastěji jeho nejbližšími vychovateli, hlavně rodiči*“ (Dunovský, 1995, s. 15).

MATOUŠEK (1997, s. 98) definuje syndrom CAN: „*týráním dětí se v odborné literatuře míní jejich nepřiměřené fyzické trestání. Zanedbáváním se míní rodičovská nevěšmavost vůči podstatným potřebám dítěte*“. Rozdíl je znatelný v tom, že zanedbávané děti prospívají hůře. Když opomeneme agresivitu rodiče, který je schopen svému dítěti vážně ublížit, dochází v případě týraného dítěte k interakci s rodičem. Díky ní se může učit a držet krok ve vývoji rozumových schopností se svými vrstevníky. Oproti tomu zanedbávané dítě, jehož rodiče přehlíží, nemá dostatečné množství podnětů a příležitostí, aby se učilo společenským dovednostem a rozvíjelo svůj intelekt. U takových dětí může dojít k opoždění ve vývoji řeči, z důvodu omezené komunikace s rodiči; jeví malý zájem o okolí; chybí jim empatie; snadno se stávají terčem posměchu u svých vrstevníků. V obou případech je společným znakem necitlivost k potřebám dítěte. Často se tak děje v návaznosti na osobnost rodičů. Tito rodiče své děti přehnaně kritizují a trestají. V rodině vládne nepřátelská atmosféra, odmítavý postoj mezi všemi členy rodiny. Na členy domácnosti jsou kladeny vysoké mnohdy až nereálné požadavky. Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte bývá odborníky rozpoznán na základě symptomů projevujících se u dětí. Nejčastější známky týraní dítěte jsou viditelná poškození na těle – podlitiny, četné rány především na zadní části těla. Zanedbávané dítě je hladové, špinavé, typická je vysoká absence ve škole, špatná komunikace. Ke zneužívání dává podnět špatný psychický stav dítěte, kdy se u něj objevuje depresivní nálada. Při zjištění výskytu syndromu CAN a následně při samotném vyšetřování je dítě vystaveno velkému stresu (Matoušek, 1997).

Situace, kdy je dítě ohroženo bývají spojovány s nízkou sociálně – ekonomickou úrovní rodiny. Finanční problémy rodiny, která přepočítává každou korunu, můžou vést k zanedbávání dítěte v oblastech zdravotní péče, hygieny, vhodného stravování. Při nedostatku finančních prostředků hrozí riziko sociálního vyloučení. Rodiče upřednostňují využití peněz za prostředky nezbytně nutné k životu jako například nákup základních potravin nebo různé poplatky před prostředky začleňující dítě do společenského dění.

Dětem chybí sociální kontakt s vrstevníky, účast na volnočasových aktivitách, kroužcích, stravování ve školní jídelně, což může mít za následek vyhýbání se kolektivu nebo v horším případě šikanování (Pemová, 2016). Nabízí se zde otázka, z jakého důvodu lidé, respektive rodiče, dětem ubližují a škodí jim? Děti samotné jsou přitom bezbranní členové domácnosti „*jejich zranitelnosti, vyplývající z jejich závislosti, bezmocnosti a snahy přizpůsobit se dané situaci, byť je pro ně velmi nepříznivá*“ (Dunovský, 1995, s. 20).

Za obecnou odpověď lze považovat touhu rodiče uspokojit svá různá nutkání, frustrace nebo napětí. Existují studie, které potvrzují přenos nevhodného chování k dítěti z generace na generaci. Rodiče týrající své děti zažívali své dětství pod krutou rukou svých rodičů a často si odnášejí nevhodné návyky a vzorce chování, které poté přenášejí na své vlastní děti. V dnešní příliš uspěchané době, době moderních technologií a sociálních sítí, kde se mohou nejen dospělí, ale především děti navzájem porovnávat, dochází ke změnám v požadavcích a nárocích. Vznikají rizikové faktory přímo i nepřímo ohrožující děti na jejich fyzickém i psychickém zdraví, respektive na harmonickém vývoji. Stále více rodin se rozpadá v důsledku rozvodu, přibývá psychických onemocnění, výchovných problémů, rizikového chování u mladistvých – více případů sebepoškození, úzkostných stavů nebo poruch příjmu potravy. A to třeba jen proto, že maminka má určitou představu o ideálu krásy a před dcerou se nenápadně zmínila o dietě a hubnutí (Kuchařová, 2019).

1.3 Ochrana ohroženého dítěte v zahraničí

GILBERT, PARTON a SKIVENES ve své publikaci *Child Protection Systems: International Trends and Orientations* (2011) uvádí, že od poloviny 90. let došlo k výrazným změnám na poli působnosti péče o děti a také, jak jednotlivé státy formulují a řeší své povinnosti vůči ohroženým dětem. Státy, které vnímají svou odpovědnost, svou pozornost zaměřují na ochranu dětí před rizikem újmy. Poskytují záchranné sociální sítě, které chrání ohrožené děti před rizikem negativních životních situací v důsledku jejich postavení ve společnosti nebo řádné výchovy. Protože čím více rizikových faktorů dítě prožilo, tím je pravděpodobnější, že to v něm zanechá negativní důsledky, a to vše z důvodu špatného rodičovství. Ačkoli je na ochranu dětí před zanedbáváním a týráním kladen velký důraz, zejména tomu, aby se zabránilo poškození jejich zdraví a vývoje, sama o sobě doposud není považována za dostatečnou k zabezpečení toho, aby všechny děti vyrůstaly v podmínkách, které jim zajistí bezpečnou a jim prospěšnou péči. Například v Norsku si kladou za cíl, zajistit rovné příležitosti pro všechny norské děti.

Norský systém sociální péče o děti nabízí rodinám citlivý a terapeutický přístup, který je založen také na povinném hlášení, kdy jsou všichni veřejní i soukromí zaměstnanci ze zákona povinni nahlásit i to nejmenší podezření na špatné zacházení s dětmi. V Norsku je systém péče o děti nedílnou součástí sociálního státu. Snaží se šířit služby podle všeobecných principů lidské důstojnosti.

Děti jsou do těchto opatření zahrnuty jako součást rodiny, ale také jako samostatní občané, kteří mají právo na kvalitní vzdělání, zdravotní péči a spokojené dětství chráněné před zanedbáváním, týráním a zneužíváním. V Dánsku cílí k režimu ochrany dětí charakterizovanému spíše legalismem a využíváním opatření bez souhlasu zúčastněných rodin a dětí.

SHRNUTÍ

V první kapitole jsme se seznámili s vývojem osobnosti dítěte z hlediska fyzického, psychického a sociálního. Charakterizovali jsme pojmy jako rodina nebo ohrožené dítě, představili jednotlivé funkce rodiny a popsali situace a důvody, kdy dochází k ohrožení dítěte na jeho zdraví a vývoji.

2 ORGÁN SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY

Sociálně právní ochranu dětí v České republice zajišťují sociální pracovníci a kurátoři pro děti a mládež orgánů sociálně právní ochrany dětí na úrovni obcí, krajů, Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně a MPSV. Hlavním zájmem sociálních pracovníků a kurátorů je ochrana dětí, jejich blaho, umožnění zdravého a harmonického vývoje. V případě ohrožených dětí je nezbytně nutné přijmout opatření k jejich ochraně.

2.1 Výchovná opatření

Výchovná opatření jsou upravena v zákoně č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů*. Výchovné opatření lze uložit, jestliže nedostatky ve výchově nenabýly takové intenzity, aby musela být nařízena ústavní výchova (epravo ©1999-2022). Mezi výchovná opatření spadá dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, omezení či napomenutí. Cílem výchovných opatření je nasměrovat způsob života mladistvého tak, aby se jeho výchova ubírala správným směrem.

Dohledem probačního úředníka „*se rozumí pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení uložených mladistvému soudem pro mládež a v přípravném řízení státním zástupcem nebo vyplývajících ze zákona o jeho pozitivní vedení probačním úředníkem k životu v souladu se zákonem*“ (§16 odstavec 1, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů). Smyslem je sledovat mladistvého v jeho chování, snažit se eliminovat příležitosti pro opakování trestné činnosti a odborná pomoc, aby mohl mladistvý v budoucnu žít spořádaným životem. Úkolem mladistvého je spolupracovat, informovat probačního úředníka o svých záležitostech například zaměstnání, dostavit se vždy na smluvený čas a nebránit probačnímu úředníkovi v jeho úkonech.

Probační program zahrnuje „*zejména program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého*“ (§17 odstavec 1, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů).

Probační programy jsou v kompetenci Ministerstva spravedlnosti. Cílem je zabránit takovému chování mladistvého, které je v nesouladu se zákonem a vést ho k urovnání sporů s poškozeným. Mladistvý by se měl pomocí vlastních sil podílet na náhradě vzniklé škody a snažit se tak odčinit své provinění.

Omezení sloužící k nápravě výchovy nastavuje mladistvému hranice, které by neměl překročit. Ukládá mu zákaz navštěvovat specifické akce pro něj nevhodné, zákaz styku s osobami, které na mladistvého mají špatný vliv nebo se vyznačují rizikovým chováním. Mezi další uložená omezení spadá nevlastnit předměty umožňující provádět další provinění, zákaz účasti na hazardních hrách či jiných záležitostech podporujících vznik závislosti a bez vědomí probačního úředníka neprovádět žádné změny týkající se bydlení nebo zaměstnání.

Výchovnou povinností se rozumí soudem uloženým nařízením, aby mladistvý například bydlel s osobou odpovídající za jeho výchovu, bez nároku na finanční či jinou odměnu uskutečnil ve svém osobním volnu nějakou prospěšnou činnost pro společnost, která však nesmí narušovat studium, popřípadě výkon povolání nebo, aby mladistvý projevil snahu ve vyrovnání se s poškozeným. Při ukládání výchovné povinnosti se bere v úvahu zdravotní stav mladistvého (Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů).

Poslední možností nápravy mladistvého v rámci výchovného opatření je **napomenutí s výstrahou**. „*Napomenutí s výstrahou soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce mladistvému v přítomnosti jeho státního zástupce důrazně vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na konkrétní důsledky, jež mu hrozí podle tohoto zákona v případě, že by v budoucnu páchal další trestnou činnost*“ (§20 odstavec 1, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů).

2.2 Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče „*je formou péče o děti, kdy je dítě vychováváno náhradními rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině*“ (Bubleová, Kovařík in Matějček, 1999, s. 31).

Podle Adriany SYCHROVÉ (2015, s. 8) NRP „představuje jednu z institucí náhradní péče, které stát využívá v případě realizace sociálně právní ochrany dětí. Náhradní péče je určena dětem, které nemohou se závažných důvodů trvale nebo dočasně vyrůstat ve své rodině, jejich rodiče nemohou výchovu zajistit, výchova dítěte je vážně ohrožena nebo narušena“.

Náhradní rodinnou péčí lze poskytovat prostřednictvím různých forem, které upravuje zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*: osvojení, pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, svěřeni dítěte do péče jiné osoby, poručenství (MPSV ©2021).

Osvojením neboli adopcí vznikají nové rodinné vazby mezi dítětem a osvojitelem. Ti přijímají cizí dítě za vlastní se všemi právy a povinnostmi jako mají biologičtí rodiče. S adopcí mizí veškeré vztahy s původní rodinou, dítě získává nové příjmení a stává se členem společenství lidí v rámci nové rodiny. O adopci rozhoduje soud a zápisem do matriky se osvojitelé stávají rodiči. Za osvojitele může být považována pouze osoba zletilá a svéprávná. Mezi osvojitelem a osvojencem by zpravidla měl být patřičný věkový rozdíl, spodní hranice je v dnešní době stanovena na šestnáct let. V zájmu dítěte jsou budoucí osvojitelé posuzováni na základě osobních vlastností, způsobu života, důraz je kladen také na motivaci k osvojení. Narozením dítěte je každý rodič vybaven rodičovskou odpovědností, což znamená mít práva i povinnosti vůči svému dítěti. Z toho důvodu k adopci nemůže dojít bez souhlasu biologických rodičů dítěte, popřípadě osob, které mají právo poskytnout souhlas za rodiče. V případě, že osvojované dítě dovršilo věk minimálně dvanáct let, je nutno vždy osobního souhlasu samotného dítěte. Poté, co rodiče dají souhlas k osvojení dítěte, je zapotřebí podat osobní prohlášení vůči soudu, které splňuje obecné právní náležitosti. Matka smí takové rozhodnutí udělat nejdříve šest týdnů po porodu, otec tak může učinit ihned po narození dítěte. Ve zvláště výjimečných situacích není souhlas rodičů zapotřebí, například v případě zbavení rodičovské odpovědnosti. Osvojení je možné z důležitých důvodů zrušit, jestliže jeden z osvojitelů podá návrh na zrušení. Nelze tak učinit po uplynutí doby tří let od rozhodnutí soudu o osvojení dítěte (Sychrová, 2015).

Pěstounská péče jako jedna z forem náhradní rodinné péče připadá v úvahu, „nemůže-li o dítě osobně pečovat žádná z rodičů ani poručník, může soud svěřit dítě do osobní péče pěstounovi“ (§958, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Pěstoun je povinen zabezpečit řádnou péči o dítě, nefiguruje však jako jeho zákonný zástupce. Pěstoun má právo zastupovat dítě pouze v běžných záležitostech, nevztahuje se na něj vyživovací povinnost, ta připadá rodičům dítěte. Rodiče mají možnost požádat soud o vrácení dítěte zpět do vlastní péče.

Soud přezkoumá všechny důvody, které by potenciálně bránily dítěti v návratu zpět do rodiny a neshledá-li žádný problém, návrhu vyhoví.

Rodiče jsou oprávněni pravidelně dostávat informace o dítěti, a na rozdíl od osvojení mají možnost být s dítětem v kontaktu a osobně ho vidat. Zároveň je povinností pěstounů v tomto kontaktu dítě podporovat a umožnit mu navštěvovat i ostatní příbuzenstvo (Sychrová, 2015).

„Kdo se má stát pěstounem, musí skýtat záruky řádné péče, mít bydliště na území České republiky a musí souhlasit se svěřením dítěte do pěstounské péče. Ujala-li se osobní péče o dítě osoba příbuzná nebo dítěti blízká, dá jí soud přednost před jinou osobou, ledaže to není v souladu se zájmy dítěte“ (§962, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Pěstounská péče je upřednostňována před péčí ústavní a pěstounům tak náleží finanční odměna. Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu a zaniká zletilostí dítěte (Sychrová, 2015). Další z forem náhradní rodinné péče je **pěstounská péče na přechodnou dobu**. Časově je omezena na období, po které nemohou rodiče dítě vychovávat. Z pravidla trvá nejdéle jeden rok, s výjimkou svěřením sourozenců v jiném časovém rozmezí (MPSV ©2021). Pro zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu vede krajský úřad evidenci pro osoby, jež jsou oprávněny ji vykonávat. Podle §27a odstavce 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, *„do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, se zařazují osoby, které na základě odborného posouzení mají předpoklady pro výkon takové péče o dítě, a to zejména z hlediska krátkodobosti také péče a péče o dítě krátce po jeho narození“*. Na základě návrhu ze strany OSPOD smí soud svěřit dítě osobám evidovaným v evidenci na dobu, kdy rodič není chopen se z obtížných důvodů o dítě postarat a zajistit mu řádnou výchovu. Na dobu, po jejímž skončení má matka možnost dát souhlas k adopci, popřípadě souhlas odvolat. Anebo na dobu nezbytně nutnou k rozhodnutí soudu o tom, že potřebný souhlas rodičů k adopci dítěte není nutný. Za takové situace má soud povinnost minimálně jednou za tři měsíce přezkoumat a přehodnotit, zda i nadále přetrvávají důvody, pro které bylo dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu svěřeno. Stejně jako u pěstounské péče i zde připadá vyživovací povinnost k rukám rodičů (MPSV ©2021).

Poručenství. Soud je povinen stanovit dítěti poručníka v případě, že není přítomen žádný z rodičů, který má vůči svému dítěti rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu. Může se jednat o situace, kdy rodiče dítěte zemřeli, byla jim odebrána rodičovská zodpovědnost nebo byla pozastavena.

Poručník zastává práva a povinnosti k dítěti ve stejné míře jako rodič, zajišťuje výchovu, spravuje jeho majetek, je zákonným zástupcem, nicméně nemá vůči dítěti vyživovací povinnost. Obvykle se poručníkem stává někdo z blízkého okolí dítěte (Sychrová, 2015).

Svěření dítěte do péče jiné osoby. „*Nemůže-li o dítě osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník, může soud svěřit dítě do osobní péče jiného člověka. Rozhodnutí o svěření dítěte do péče musí být v souladu se zájmy dítěte*“ (§953 odstavec 1, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Oproti pěstounské péči má pečující osoba právo vymáhat od rodičů výživné a s ním hospodařit v nejlepších zájmech dítěte (Sychrová, 2015).

2.3 Ústavní výchova

„*Ústavní výchova je výchovné opatření, které soud nařídí, jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena či vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit*“ (Šance dětem ©2011-2022).

Ústavní péče probíhá „*tam, kde rodina z některých důvodů v péči o dítě naprosto selhává a není možné či vhodné zvolit osvojení či pěstounskou péči, je potřeba zajistit dítěti jiné výchovné prostředí*“ (Bubleová, Kovařík in Matějček, 1999, s. 39).

Ústavní výchova je upravena zákonem č. 109/2002 Sb., *o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů*. Zařízení poskytující ústavní výchovu jsou dětský domov, dětský domov se školou, diagnostický ústav a výchovný ústav. Zabezpečují právo dítěte na řádnou výchovu a vzdělávání, tvoří podmínky pro podporu sebedůvěry a rozvoje citové stránky dítěte. V zařízeních je poskytována péče nezaopatřeným dětem v takovém rozsahu, aby uspokojovala jejich potřeby. Dětem je zajištěno ubytování, strava, oblečení, školní pomůcky, úhrada nákladů na vzdělávání a zdravotní služby, drobné kapesné a osobní dary, úhrada nákladů na dopravu do zařízení školy nebo věcná pomoc zletilým dětem odcházejícím ze zařízení.

Dětský domov. Podle pedagogického slovníku (1998, s. 46) je dětský domov definován jako „*školské výchovné zařízení internátního typu pro výkon ústavní výchovy mládeže*“. Vůči dětem uskutečňují úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Cílem DD je poskytnout péči dětem bez závažných poruch chování, kterým byla nařízena ústavní výchova.

Zpravidla se jedná o děti ve věku od tří do osmnácti let, s výjimkou dětí, které dokončují přípravu na budoucí povolání. Děti docházejí do škol, které tvoří součást DD.

Dětský domov se školou. Cílovou skupinu tvoří děti se závažnými poruchami chování, děti s duševní poruchou, které potřebují výchovně léčebnou péči. Obvykle jsou zde umístovány děti ve věku od 6 let do ukončení povinné školní docházky.

Diagnostický ústav je dalším zařízením ústavní výchovy, kam jsou umístovány děti „s nařízeným předběžným opatřením, nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou; děti s uloženou ochrannou výchovou také na základě výsledků komplexního vyšetření, zdravotního stavu dětí a volné kapacity jednotlivých zařízení umísťuje do dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů“ (§5 odstavec 1, zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů).

Diagnostický ústav obstarává činnosti diagnostické – vyšetření dítěte, vzdělávací – kdy se zkoumá úroveň dosažených znalostí a určují se individuální vzdělávací potřeby, terapeutické – sloužící k napravení poruch v sociálních vztazích a chování dítěte, organizační – zajišťují umístování dětí do zařízení a koordinační – jejichž cílem je sjednotit spolupráci s orgány zabezpečující péči o dítě. Doba pobytu v diagnostickém ústavu by neměla přesáhnout osm týdnů (Šance dětem ©2011-2022).

V neposlední řadě **výchovný ústav**, který „pečuje o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, v nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální“ (§14 odstavec 1, zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů). S výjimkou může být do výchovného ústavu umístěno dítě starší 12-ti let, jehož chování je zasaženo tak závažnými poruchami, které brání v umístění dítěte v dětském domově se školou.

SHRNUTÍ

Definovali jsme sociálně právní ochranu dětí se zaměřením na opatření sloužící k zajištění jejich zdravého a harmonického vývoje. Vymezili jsme výchovná opatření, náhradní rodinnou péči, ústavní výchovu a popsali jednotlivé možnosti umístění dítěte v rámci náhradní rodiny nebo zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy.

3 ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI VYŽADUJÍCÍ OKAMŽITOU POMOC

Ve své původní podobě sloužilo zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc jako instituce poskytující naléhavou a neodkladnou pomoc dětem, které se naskytou v situaci ohrožující život, tělesné i duševní zdraví nebo zda je narušen jejich příznivý vývoj. Původní záměr byl zajistit péči o děti pouze na dobu nezbytně nutnou, dokud se nevyřeší nepříznivá situace rodiny a dítě se bude moci vrátit zpět do rodiny (Barvíková, Palonciová, 2012). V České legislativě se poprvé zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc objevilo v roce 1999 díky zákonu o sociálně – právní ochraně dětí. Zařízení byla zřízena s cílem poskytnout dětem péči po dobu nezbytně nutnou pro jejich bezpečí, většinou na krátkou dobu, než bude nalezeno řešení situace, kdy bude péče o dítě zajištěna odpovídajícím způsobem – například péče v ústavním zařízení nebo jinou fyzickou osobou než rodiči. Ve většině případů se jedná o zařízení pobytového charakteru, kde lze poskytnout dětem základní péči a zajistit, aby bylo předcházeno újmě, která by dětem mohla způsobit vážné komplikace (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, ve znění pozdějších právních předpisů).

3.1 Právní rámec ochrany dítěte

Dětství je důležitým obdobím rozvoje dětské osobnosti, osvojování si návyků a dovedností pro osobní život i život ve společnosti, zvnitřnění si vzorců chování a komunikace s okolím. Nicméně je také fází zvýšené zranitelnosti, zvýšeného nebezpečí zmeškat šance na to být dítětem a dělat věci, které děti běžně dělávají a prožívají (Kraus, 2001).

Každé dítě by mělo mít právo na důstojné dětství s možností být dítětem ve všech ohledech. Během 18. století přišli autoři J. J. Rousseau, Pestalozzi s poselstvím o potřebách dítěte, o dětech nešťastných, opuštěných a osiřelých, kterým je nutno pomoci, aby bylo jejich utrpení zmírněno nebo v lepším případě úplně odstraněno. Prvním velkým milníkem v odstranění utrpení dítěte byl zákaz dětské práce. V 19. století došlo k ucelení dětských potřeb a požadavků, které byly formulovány jako práva dítěte. Součástí tohoto souboru byl požadavek na přinejmenším přiměřený rozvoj jeho sil a schopností, nutnost zabezpečit pro každé dítě zdravý a dobrý vývoj. Prvním dokumentem, který se soustředil na ochranu dítěte byla Ženevská Deklarace práv dítěte přijata v roce 1924. Bývá označována jako předchůdkyně modernější Úmluvy o právech dítěte.

Cílem této Deklarace bylo bojovat proti diskriminaci dětí, které byly důsledkem válek a kolonialismu vystavovány těžkému osudu, vykořisťování a otroctví. Deklarace chtěla dětem zajistit šťastné dětství, aby mohly užívat práva a svobodu ve vlastní prospěch i ve prospěch celé společnosti (Dunovský, 1995). V roce 1989 Organizace spojených národů přijala Úmluvu o právech dítěte. S podnětem přišel dětský fond UNICEF, který požadoval nové zhodnocení a přezkoumání situace dětí, obsah a aktuálnost dětských práv, jakožto zejména jejich plnění. Úmluva o právech dítěte prosazuje stejné příležitosti pro všechny děti na celém světě, bez ohledu na to, kde a v jakých podmínkách žijí, jaké jsou barvy pleti, jazyka nebo jakou víru vyznávají. U nás Úmluva o právech dítěte nabyla platnosti roku 1991 na základě schválení tehdejšími prezidentem České a Slovenské federativní republiky. Po rozdělení republik v roce 1993 Česká republika převzala tento závazek. Úmluva jako celek zahrnuje specifikum dětství proti nezodpovědnosti světa dospělých a vyjadřuje respekt k dětské osobnosti. Souhrn obsahu lze vymezit ve třech hlavních oblastech. V první oblasti lze najít odpovědi na existenční otázky, vlastní identity – právo na jméno, vzdělání, volný čas, soukromí... Další oblast zahrnuje uspokojování základních biologických potřeb – jídlo, zdravotní péče, oblečení... Třetí oblast zajišťuje práva individuality, zejména zacházení přiměřené věku, v případě handicapu právo na vhodnou a profesionální péči umožňující žít plnohodnotným a důstojným životem. Aby mohlo dítě žít spokojeným životem potřebuje emočně kladné prostředí, lásku, ochranu před zápornými vlivy dospělého světa. Dítě má:

- právo na oba rodiče,
- právo na lásku,
- právo na ochranu před násilím a špatným zacházením,
- právo na ochranu před drogami,
- právo na ochranu před sexuálním zneužíváním a dalšími obdobnými situacemi komplikující dětem jejich bezstarostné dětství (Kraus, 2001).

„Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli jiných osob starajících se o dítě“

Článek 19, Úmluva o právech dítěte.

Článek 12 Úmluvy o právech dítěte ukládá „zabezpečit dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo svobodně tyto názory vyjádřit ve všech věcech, které se ho dotýkají...“ s ohledem na věk a úroveň dítěte by mělo být toto právo bráno vážně. Zejména v případě rozvodu a sporu mezi oběma rodiči o dítě, má dítě právo vyjádřit svůj názor a měla by mu být tato možnost umožněna (Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, 1991).

Jak už bylo zmíněno, na základě schválení Úmluvy o právech dítěte se stát zaručil respektovat a zabezpečit práva dítěte. V roce 2012 byla přijata Národní strategie k ochraně práv dětí „Právo na dětství“, jejímž cílem bylo vytvořit fungující systém na ochranu dítěte. Systém, který zabezpečí, aby dítě vyrůstalo v bezpečném přirozeném prostředí rodiny, popřípadě v náhradním rodinném prostředí a zaručit účast dítěte při rozhodování ve věcech jeho se týkajících. Dalším bodem bylo zajistit rodině podporu a pomoc, aby mohla své problémy řešit vlastními silami a zamezit tak případným porušením rodinných vazeb (Vaculíková in Matoušek, 2014).

V rámci právního rámce zanedbávání péče o dítě figuruje i Listina základních práv a svobod. Listina tvoří součást ústavního pořádku České republiky od roku 1993. Obsahem jsou základní lidská práva zabývající se ohroženými dětmi, vztahující se zejména k hospodářským, sociálním a kulturním právům. Článek 32 zabezpečuje ochranu pro rodičovství a rodinu, současně je zajištěna zvláštní ochrana dětem a mladistvým. Podle Listiny mají rodiče právo na výchovu a péči o dítě, stejně tak v opačném případě mají děti právo na řádnou rodičovskou péči. Děti mají právo vyrůstat v harmonickém prostředí, obklopeni milující rodinou. V případě, že to nefunguje tak, jak by mělo, mohou být děti od rodičů odloučeny jedině na základě nařízení soudu. Ze všech lidských práv je třeba zdůraznit „právo rodičů, kteří pečují o své děti, na pomoc státu a právo na pomoc státu při zajištění základních životních podmínek v případě, že se osoba ocitne v hmotné nouzi“ (Bechyňová, 2011, s. 45). Stát je povinen poskytnout pomoc rodinám, které se z nejrůznějších důvodů ocitnou v obtížné životní situaci tak, aby byly schopny zabezpečit pro své děti řádnou péči a vytvořit pro ně bezpečné rodinné prostředí vhodné pro rozvoj jejich osobnosti.

Dalším právním předpisem upravující práva dítěte je zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, ve znění pozdějších právních předpisů. Zahrnuje především působení orgánů, které vykonávají sociálně – právní ochranu.

Zákon se soustředí na to, aby byla dítěti zajištěna správná výchova, šťastný vývoj, ochrana oprávněných zájmů. Napomáhá k obnovení narušených funkcí rodiny (Bechyňová, 2011). Paragraf šest definuje okruh dětí, kterým sociálně – právní ochrana věnuje svou pozornost. Jedná se o děti:

- *„jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnost plynoucí z rodičovské odpovědnosti nebo nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti;*
- *které byly svěřeny do výchovy jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy;*
- *které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku...;*
- *které se opakovaně dopouští útěku od rodičů;*
- *na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu...;“* (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, ve znění pozdějších právních předpisů).

Součástí trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., jsou vymezeny trestné činy proti rodině a dětem nebo proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Trestný čin zanedbání povinné výživy – v případě, že dojde k zanedbání nezletilého dítěte v oblasti nedostatečné výživy, ošacení, dohled, péči nebo například bydlení. Paragraf 201 tohoto zákona popisuje ohrožování výchovy dítěte. Vinen je i ten, kdo i z pouhé nedbalosti ohrozí duševní, fyzický o společenský vývoj dítěte. Důvodem může být navádění dítěte k nemorálnímu způsobu života nebo umožnění žít takovým životem, povolení dítěti získávat pro sebe nebo okolí prostředky trestnou činností nebo například svádění k pohlavnímu styku nezletilé dítě a podobně (zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

3.2 Poslání ZDVOP

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, dále ZDVOP, upravuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších právních předpisů, konkrétně paragraf 42 tohoto zákona. Podle zákona je cílem zařízení poskytnout pomoc a ochranu dětem, jež se z různých důvodů ocitli bez jakékoliv péče patřičné jejich věku, popřípadě také je-li život nebo příznivý vývoj vážně ohrožen. V takovém případě se jedná o děti fyzicky nebo psychicky týrané, zneužívané nebo děti nacházející se v prostředí či situaci, kdy jsou jejich základní práva vážně ohrožena.

Dětem umístěným v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc se dostává pomoci, která spočívá v uspokojování základních životních potřeb, ubytování, v zabezpečení zdravotních služeb a jiné obdobné péči dle individuálních potřeb dítěte (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, ve znění pozdějších právních předpisů). ZDVOP disponuje i dalšími činnostmi, kterými se snaží dětem zajistit pomoc v jejich nepříznivé životní situaci. Zařízení poskytuje kromě ubytování, stravování a ošacení také výchovnou péči, poskytuje poradenství nejen samotnému dítěti, ale také jeho rodičům či osobám odpovídajícím za řádnou výchovu dítěte. Podílí se na přípravě dětí na vyučování a na vytváření příznivých podmínek pro zájmovou činnost.

V rámci poskytování pomoci a ochrany dítěti je zařízení povinno pracovat i rodinou dítěte. Nabídnout rodině odbornou pomoc spočívající v poradenství při vyřizování a zajišťování záležitostí týkajících se dítěte, zajistit rodinným příslušníkům terapii, poskytnout podporu při nábítku rodičovských dovedností, které jsou pro pečující osobu důležité v rámci obnovy rodičovských kompetencí. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc je povinno zabezpečit nepřetržitý provoz všech svých služeb. Povinností zařízení je vést evidenci o každém přijatém dítěti, zahrnující jméno a příjmení dítěte spolu s datem narození dítěte, datum přijetí dítěte do zařízení, datum a čas propuštění dítěte ze zařízení. V případě, zařízení nemá dostatek dostupných informací o jméně, datu narození, popřípadě trvalé adrese dítěte, uvede přibližný věk společně s údaji o místě výskytu dítěte. Dítě smí být do zařízení přijato pouze po uzavření písemné dohody se zákonným zástupcem dítěte. V žádném případě nelze opomenout povinnost zařízení po přijetí dítěte podat hlášení s potřebnými údaji zřizovateli a příslušnému orgánu sociálně – právní ochrany (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, ve znění pozdějších právních předpisů).

Zákon o sociálně – právní ochraně (1999) pověřuje ředitele ZDVOP právy a povinnostmi. Práva řediteli umožňují dovolit dítěti pobývat mimo zařízení, zasahovat do styku rodičů nebo jiných osob s dítětem, mít dohled nad přichozí korespondencí dítěte z bezpečnostních důvodů na základě podezření o nevhodnosti obsahu, který by ohrozil zdraví dítěte. Další práva spočívají v možnosti dočasně převzít od dítěte cennosti či peníze ovlivňující špatným způsobem jeho výchovu, zdraví nebo bezpečnost, zastupovat dítě v běžných věcech. Povinnosti ředitele zahrnují seznámení dítěte se všemi jeho právy a povinnostmi. Nejsou-li důvody pro pobyt dítěte v zařízení podá ředitel příslušnému soudu podnět ke zrušení umístění dítěte, současně s předáním informací příslušnému orgánu sociálně – právní ochrany.

Dále komunikace s rodiči a podávání informací o dítěti zákonným zástupcům nebo osobám odpovědným za výchovu dítěte. Předem projednat důležitá opatření s dítětem, s přihlédnutím k jeho věku, popřípadě se zákonnými zástupci nebo opatrovníkem, pokud nehrozí nebezpečí z prodlení. Opatrovníka dítěti stanoví soud, pokud rodič nebo jiná osoba odpovědná za výchovu dítěte není k dostižení.

Pomoc, podpora, a především ochrana práv jsou dítěti v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc poskytovány na přechodnou dobu obvykle nepřesahující šest měsíců bez ohledu na další okolnosti.

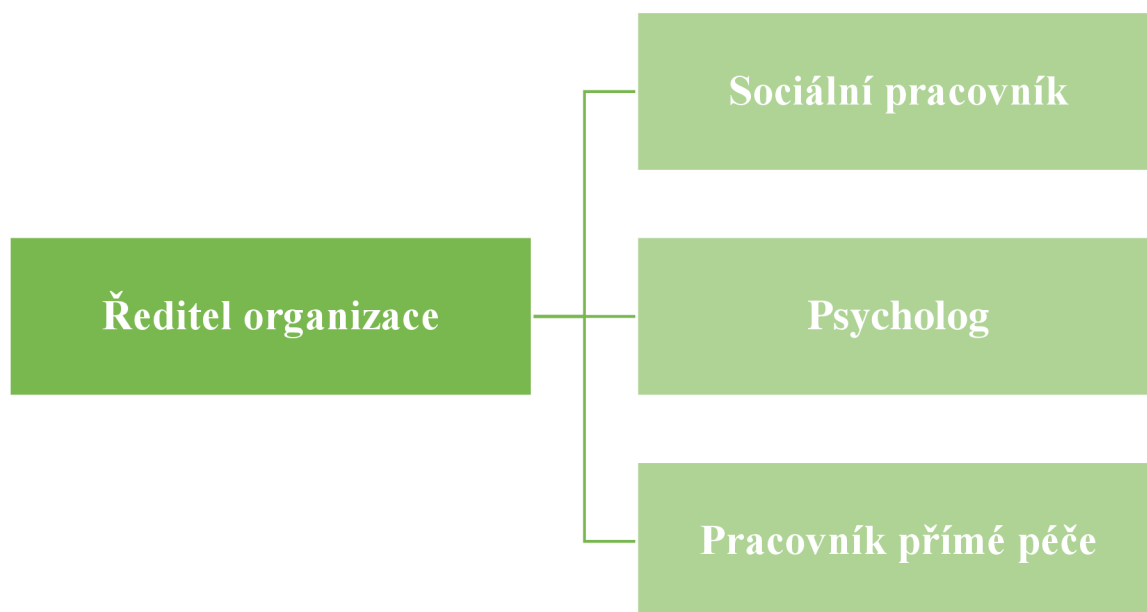
Doba umístění stanovena na dobu 3 měsíců. V případě podání žádosti zákonného zástupce s tím, že pokud zákonný zástupce podá žádost o umístění dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc opakovaně, může být dítěti poskytována péče další 3 měsíce, souhlasili s tím obecní úřad obce s rozšířenou působností (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, ve znění pozdějších právních předpisů).

Doba umístění stanovena na dobu 6 měsíců. Na základě podkladu obecního úřadu obce s rozšířenou působností, na žádost samotného dítěte, což je méně se vyskytující varianta, pouze však se souhlasem rodiče nebo osoby odpovědné za výchovu dítěte. Jestliže je dítě umístěno do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc na vlastní žádost, povinností obecního úřadu obce s rozšířenou působností je informovat soud a podat návrh na předběžné opatření. Dobu pobytu je možné prodloužit v případě, že si rodič či jiná fyzická osoba důrazně upravuje svou situaci natolik, aby si mohli převzít dítě zpět do své osobní péče. Délka pobytu dítěte v zařízení nesmí přesáhnout období 12 měsíců (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, ve znění pozdějších právních předpisů).

Předběžné opatření. Podle §924 občanského zákoníku (2012) může soud předběžně upravit poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu. Důvodem může být nepřiměřená péče o dítě nebo jsou-li život, vývoj nebo jiný důležitý zájem dítěte vážně ohroženy či narušeny, bez výjimky existence osoby, která je oprávněna o dítě pečovat.

Do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc lze umístit najednou pouze dvacet osm dětí. Počet nesmí být přesážen i v případě, že je zařízení rozloženo ve více budovách, výjimka se vztahuje pouze pro případ umístění sourozenců do stejného zařízení.

3.3 Pracovníci ZDVOP

Graf č. 1 Organizační struktura ZDVOP (Vlastní)

Ředitel ZDVOP seznamuje nově příchozí dítě s jeho právy a povinnostmi. Po rozhodnutí příslušného orgánu předává dítě do péče osvojitele, popřípadě pěstouna. Spolupracuje s osobami odpovědnými za výchovu a s OSPOD, kterým pravidelně podává informace o dítěti. Pokud je dítě dostatečně věkově i rozumově vyspělé projednává s ním jednotlivá opatření a nejsou-li k dispozici rodiče, podává soudu podnět ke stanovení opatrovníka. V případě, že pominou důvody pro pobyt dítěte v zařízení má povinnost informovat soud o zrušení umístění dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a podat hlášení příslušnému orgánu sociálně právní ochrany. Poté může dítě propustit do péče osobě odpovědné za jeho výchovu. **Sociální pracovník** zabezpečuje příjem dětí, sociální práci a administrativu související s pobytem v zařízení, dále také možnosti řešení jejich situace. Podle platných standardů vede agendu všech dětí umístěných v ZDVOP. Žádá o dávku Přídavek na dítě. V pravidelných intervalech podává zprávy OSPOD týkající se chování, vývoje a projevu dětí, také informuje o spolupráci s rodinnými příslušníky. Dítěti i rodičům poskytuje odbornou pomoc a péči sociálního pracovníka, která spočívá v poradenství, vyřizování a zajišťování záležitostí ohledně dítěte nebo nácvik rodičovských dovedností. Pro každé dítě v zařízení vede a zpracovává individuální plán a zabezpečuje dohled nad naplňováním jeho potřeb.

Psycholog především vykonává psychologické vyšetření dětí při příjmu i během celého pobytu v zařízení, posuzuje potřeby jednání o náhradní rodinné či jiné péči. Je-li to nezbytně nutné zajišťuje odborné konzultace s dalšími pracovníky. Spolupracuje se zákonnými zástupci dítěte a nabízí jim odborné poradenství, zajišťuje terapii a napomáhá ve zlepšení rodičovských či jiných dovedností. Vede záznamy o odborné pomoci u dítěte i rodinných příslušníků.

Zabývá se také výkonem psychologického vyšetření u potenciálních uchazečů o zaměstnání v ZDVOP. **Pracovnice v přímé péči neboli „teta“** obstarává komplexní péči o děti umístěné ve ZDVOP v rámci rodinné výchovy v samostatných bytech. Zajišťuje zdravý fyzický, citový, rozumový a mravní vývoj, vede záznamy o všech záležitostech dítěte, provádí dohled a naplňuje jeho individuální potřeby, snaží se pro něj vytvořit příjemné a bezpečné rodinné prostředí. S dětmi dělá běžné činnosti jako příprava do školy, domácí úkoly, pomoc s učením. Vede děti k pravidlům, respektu, dodržování hygienických návyků, zapojuje je do domácích prací. Povinností je také účast na různých školeních či poradách, aby péče o děti v ZDVOP byla, co možná nejkvalitnější. Chrání zájmy dítěte, spolupracuje s ostatními zaměstnanci v zařízení a podílí se i na práci s rodinami svěřených dětí. Jejím hlavním úkolem, respektive cílem je pro děti v ZDVOP zajistit bezpečné, citově vřelé a laskavé prostředí (Standard č. 6: Personální zabezpečení zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc ©2017).

V pomáhajících profesích se do popředí dostává vztah pracovníka ke klientovi, který by měl být založený na úctě, porozumění a podpoře. Ta nemusí vycházet vždy pouze ze slov, občas se objeví situace, kdy stačí pouze neverbální signály nebo navodit příjemnou atmosféru. Ve vztahu ke klientovi hrají důležitou roli osobnostní vlastnosti, respektive sociální kompetence, pracovníků pomáhajících profesí, mezi které se řadí zejména empatie, náklonnost, trpělivost a vlídnost. Je velmi důležité, aby se tyto vlastnosti staly stálou součástí pracovníkovy osobnosti, v opačném případě ztrácí smysl a vztah s klientem by mohl směřovat k neupřímnosti a nedůvěryhodnosti (Lorenzová, 2001).

Pokud bychom chtěli definovat perfektního, ideálního pracovníka v pomáhajících profesích, jeho součástí by byla „*prosociálně orientovaná zralá osobnost, vědomá si svého životního směřování, s příznivým a realistickým sebepojetím, osobnost bez neurotických či psychopatických rysů, s předpoklady sebereflexe vlastního rozhodování, jednání i emocí, otevřená podnětům, ochotná se sebevzdělávat i procházet pravidelnými supervizemi*“ (Lorenzová, 2001, s. 178).

Pracovník je povinen dodržovat pravidla a normy, které jsou k výkonu profese potřeba. Jsou zde zahrnuty normy jako:

- „ochrana práva na soukromí a na důvěrnost sdělení ze strany klienta“;
- *navrhování postupu ve spolupráci s klientem – respektování jeho přání o průběhu či ukončení spolupráce*;
- *odpovědné rozhodování při výběru vhodné metodiky*;
- *vyvarování se zneužití moci nad klientem či závislosti klienta“* (Lorenzová, 2001, s. 179).

Známkou profesionality pomáhajícího pracovníka je umění ovládat emoce a jednat bez předpoklů ke všem klientům z určitých sociálních skupin. Pracovníkovy emoce by v žádném případě neměly ovlivnit práci s klientem.

3.4 ZDVOP Klokánek

„Jako nejosamělejší strom, jako nejztracenější ostrov, jako nejvyprahlejší poušť ... jsou děti bez lásky“ (FOD ©2012–2022).

Obrázek č. 2 Rozmístění Klokáneků v ČR (Vlastní)

„Klokánek je projekt Fondu ohrožených dětí, jehož cílem je nabídnout dětem namísto ústavní výchovy přechodnou rodinnou péči na dobu, dokud se nemohou vrátit zpět do své rodiny, nebo dokud pro ně není nalezena trvalá náhradní rodinná péče“ (FOD ©2012–2022).

Do zařízení Klokánek se může dítě dostat na vlastní žádost či na žádost rodičů, v případě soudního rozhodnutí, na základě žádosti OSPOD nebo také osoby, která dítě objevila v nepříznivé situaci.

V zařízení mohou děti pobývat bez souhlasu rodičů a po dobu, než soud vydá předběžné opatření. Do Klokánku jsou přijímány děti, které se ocitly v nepříznivé sociální situaci, kdy rodiče nejsou schopni zabezpečit výchovu, mají finanční či bytové problémy, v horších případech jsou ohroženy zanedbáváním, týráním nebo zneužíváním. Klokánky fungují nepřetržitě a o děti pečují tety a strýcové, kteří se snaží dětem vytvořit typické rodinné prostředí. Doba pobytu dítěte v zařízení je zhruba šest měsíců. Poté je možnost, že se dítě vrátí zpět do rodiny nebo je zvolena jiná forma náhradní péče v nejlepším zájmu dítěte. Výhodou Klokánku je, že mohou být přijati sourozenci bez ohledu na jejich věk, aniž by museli být rozděleni, děti jsou přijímány bez nutnosti diagnostiky a pobytu v diagnostickém ústavu, kde by je mohl negativně ovlivnit kontakt s dětmi trpícími závažnými poruchami chování. Celkem existuje 15 zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc Klokánek, který působí prostřednictvím Fondu ohrožených dětí a nabízí kapacitu až pro 322 dětí. Fond ohrožených dětí jako nevládní nezisková organizace cílí na pomoc ohroženým dětem, které se ocitly v krizové situaci, již od roku 1990 (FOD ©2012-2022).

SHRNUTÍ

Prostřednictvím třetí kapitoly jsme popsali ZDVOP jako zařízení pro naléhavou a neodkladnou péči o ohrožené děti. Objasnili jsme právní rámec ochrany dítěte a činnost zařízení. Poté jsme charakterizovali odborný tým a specifikovali poslání zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc Klokánek.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Na základě výzkumného šetření byla oslovena vedoucí pracovnice ZDVOP Klokánek, jejíž jméno z důvodu ochrany práv a identity není uvedeno. Pomocí rozhovoru a případových studií byly získány cenné informace k podrobnějšímu zkoumání problematiky. V druhé části výzkumu byl v rámci statistické analýzy zjišťován celkový počet dětí umístěných v zařízení ZDVOP Klokánek v průběhu čtyř let.

Z důvodu GDPR nebylo umožněno studium spisové dokumentace, a tudíž nebyly vytvořeny případové studie, jak bylo plánováno ve výzkumném záměru.

4.1 Výzkumné cíle

Hlavním cílem výzkumného šetření je specifikovat, jak probíhá proces péče o ohrožené děti, spolupráce s rodinou a zaznamenat informace o možnostech následné péče.

Dílčí cíle:

- Popsat systém péče o ohrožené děti v ZDVOP.
- Zkoumat úskalí odloučení dítěte od rodiny a jejich vliv na budoucí život.
- Provést analýzu umístěných dětí ve vybraném zařízení v letech 2016 – 2020.
- Zjistit, kam děti nejčastěji odcházejí po propuštění ze ZDVOP.

Na základě výše uvedeného výzkumného cíle jsme stanovili hlavní výzkumnou otázku.

Hlavní výzkumná otázka: **Jak probíhá péče o děti umístěné v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc?**

4.2 Metodologie výzkumu a její východiska

K výzkumnému šetření byly zvoleny metody kvalitativní a kvantitativní. Podle HENDLA (2008) vztah mezi kvalitativním a kvantitativním výzkumem není protikladný, nýbrž vzájemně se doplňující. „*Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu* (Švaříček, Šeďová, 2014, s. 17). Výhodou kvalitativního výzkumu je možnost získat podrobný vhled do zkoumané problematiky a průběh získávání dat v přirozeném prostředí jedince či skupiny. Jedná se o pružný typ výzkumu, díky kterému výzkumník analyzuje získané informace potřebné pro vysvětlení výzkumných otázek, provádí induktivní a deduktivní závěry (Hendl, 2008).

PRŮCHA, WALTEROVÁ A MAREŠ (1998, s. 119) definují kvalitativní výzkum jako „*druh pedagogického výzkumu, rozvíjený od 60. let, založený na odlišných metodologických principech než klasický → empirický výzkum*“.

REICHEL (2009, s. 40) uvádí, že kvalitativní výzkum „*představuje řadu rozdílných postupů, které se snaží najít porozumění zkoumanému sociálnímu problému*“.

Kvantitativní výzkum je postaven na pozitivismu, přičemž usiluje o spojení vědeckého poznání jednotlivých disciplín a odmítá spekulaci. Je možné jej popsat jako „*záměrnou a systematickou činnost, při které se empirickými metodami zkoumají (ověřují, verifikují, testují) hypotézy o vztazích mezi pedagogickými jevy*“ (Chráska, 2016, s. 11). Domnívá se, že lidské chování je v určité míře měřitelné a předvídatelné. Kvantitativní výzkum pracuje s metodami náhodného výběru nebo experimentu a ke sběru dat dochází prostřednictvím dotazníků, testů nebo v rámci pozorování. „*Konstruované koncepty zjišťujeme pomocí měření, v dalším kroku získaná data analyzujeme statistickými metodami s cílem explodovat je, popisovat, případně ověřovat pravdivost našich představ o vztahu sledovaných proměnných*“ (Hendl, 2008, s. 44).

REICHEL (2009, s. 40) udává, že „*fenomény sociálního světa (různé jeho aspekty, objekty, procesy ad.), které činí předmětem zkoumání, jsou svým způsobem měřitelné, či minimálně nějak tříditelné, uspořádatelné*“.

ŠVAŘÍČEK, ŠEĎOVÁ (2014, s. 22) „*podstatou kvantitativního výzkumu je výběr jasně definovaných proměnných, sledování jejich rozložení v populaci a měření vztahů mezi nimi*“.

HENDL (2008, s. 58) ve své publikaci pracuje s pojmem smíšený výzkum, který definuje jako „*obecný přístup, v němž se míchají kvantitativní a kvalitativní metody, techniky nebo paradigmaty v rámci jedné studie*“.

Vzhledem k povaze zvolených metod výzkumu jsme data získali prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru. Spočívá v předem připravených tématech a otázkách, díky kterým umožní respondentovi volně vyjádřit svůj názor a myšlenky k dané problematice (Švaříček, Šeďová, 2014). Výzkumník má možnost v průběhu rozhovoru pokládané otázky zčásti upravit nebo přizpůsobovat konkrétní situaci, popřípadě může klást doplňující dotazy. Určitá volnost tak umožňuje vytvořit přirozenější atmosféru a svobodnější komunikaci mezi výzkumníkem a respondentem (Reichel, 2009).

PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ (1998, s. 212) označují rozhovor neboli interview jako „*výzkumný prostředek používaný při → dotazování, spočívající v přímé ústní komunikaci výzkumného pracovníka s respondentem či informantem*“.

Ke zpracování dat byla zvolena technika kódování, respektive narativní analýza, ve které jde o „*rozkrývání postupů, jimiž je výpověď, kterou respondent předkládá, organizována, dále o rozkrývání lingvistických a kulturních zdrojů, z nichž příběh respondenta čerpá, a způsobů, jimiž přesvědčuje posluchače o vlastní autenticitě*“.

Jde o techniku využívanou zejména při tvorbě biografie, ale lze ji využít i v jiných případech (Riessmanová 1993, in Švaříček, Šeďová, 2014, s. 237).

Také byla využita analýza dokumentů z výročních zpráv a zpráv o činnosti vybraného zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Podle HENDLA (2008) mohou dokumenty sloužit jako doplňující data k již získaným informacím z pozorování nebo rozhovorů. Dokumenty bývají utvořeny v minulosti jiným autorem a s jiným účelem. Dle MIOVSKÉHO (2008, s. 98) zahrnuje „*výzkumnou strategii založenou na analýze již existujícího materiálu, případně materiálu, který vzniká interakcí mezi výzkumníkem a účastníky výzkumu. Zjednodušeně řečeno výzkumník v procesu výzkumu již obvykle nevytváří nové zdrojové materiály pro analýzu, nová data, ale naopak pracuje s materiálem, který již existuje, případně hledá a objevuje jiné již existující materiály*“.

4.3 Výzkumný soubor

K výzkumu byla oslovena vedoucí pracovnice ZDVOP Klokánek. Sběr dat proběhl při osobním setkání s respondentkou v její pracovně, abychom unikli běžnému dennímu ruchu zařízení. Se souhlasem respondentky byl rozhovor nahráván a pořizován zvukový záznam sloužící k lepšímu zachycení podstatných informací a autenticity mluveného slova. Nahrávání bylo provedeno pomocí aplikace diktafon na mobilní telefon. Poté byl rozhovor doslova, důkladně bez jakýchkoli úprav, přepsán. Celý rozhovor byl uskutečněn v časové době jedna a půl hodiny.

Pro analýzu a interpretaci dat byly zvoleny kategorie tak, aby co možná nejlépe korespondovaly se získanými daty. A posléze byly jednotlivé pasáže doplněny o ukázky z rozhovoru (Miovský, 2006).

Respondentka	Délka výkonu profese	Výjimečnost práce	Plány do budoucna	Odměna + motivace
R – žena	17 let	Výjimečnost organizace FOD	Spokojenost zaměstnanců Prosperita zařízení	Pozitivní zpětná vazba od rodin, dětí Zpříjemněné dětství

Tabulka č. 1 Údaje o respondentce (Vlastní)

Kategorie A: Proces přijetí

- Jak Vás klienti kontaktují?
- Co následuje po příchodu dítěte do zařízení? Jaký je další postup?
- S jakými orgány nebo organizacemi spolupracujete?
- Kdo všechno se podílí na práci s ohroženým dítětem?
- Podle čeho se rozhodujete, zda dítě půjde zpět do rodiny, NRP, ÚV?

Kategorie B: Spolupráce s rodinou ohroženého dítěte

- Jaký je přístup rodiny při řešení nepříznivé situace?
- Je rodina ochotna pracovat na nápravě chyb?
- Co považujete za největší úspěch při vzájemné spolupráci?
- Kde naopak vidíte rezervy?

Kategorie C: Úskalí odloučení od rodiny

- Jak děti prožívají pobyt v Klokánku a odloučení od rodiny?
- Může je důvod pobytu ovlivnit v budoucím životě?

Kategorie D: Osvěta, změna legislativy

- Je nynější právní úprava dostačující?
- Je něco, co byste změnila? Navrhla byste konkrétní změny?
- S jakými reakcemi na Klokánek se setkáváte od veřejnosti?

4.4 A ROZHOVOR

Kategorie A: Proces přijetí

První kontakt	Následující postup	Kdo se podílí na práci s dětmi?	Spolupráce s institucemi	Průběh rozhovoru o dalším umístění
Telefonický Prostřednictvím jiných zařízení	Příchod Sepsání dohody Seznámení s průběhem procesu	Sociální pracovníce Týdenní teta Denní teta Psycholog Správce	OSPOD Pomáhající organizace	Spolupráce s úřady Podpora dítěte

Tabulka č. 2 Proces přijetí (Vlastní)

„Tak buď můžou sami opravdu, jakože zavolají na náš telefon, který máme na stránkách. Anebo potom vyloženě kontaktuje sociální pracovníce z OSPODU nebo Policie nebo jiný třeba Azylový dům, kde ta maminka musí skončit a teď vlastně oni hledají pro ni nějakou variantu, protože samozřejmě to skončit je jedna věc, ale každé ten pracovník vždycky přemýšlí nebo předpokládám, že přemýšlí, kam ta maminka jde, jestli ty děti nebudou potom v ohrožení vlastně“.

„Tak vlastně přichází, to dítě přichází buď teda s tou sociální pracovnící nebo současně s maminkou, od patnácti let může přijít i samo, takže v první řadě se sepisuje dohoda, to znamená, tam teda hlavně hlavní roli plní moje sociální pracovníce, která tu obsáhle dohodou mnoha stránkovou vlastně, buď s tou maminkou nebo současně i s tím dítětem vlastně jí projde, seznámí ji s tím, jak fungujem, co to znamená jo, pokud to neví“.

„U toho příjmu to je kolegyně sociální pracovníce, administrativní pracovníce, ta dělá takový ty úkony kolem toho dítěte, to znamená zařizování třeba, já nevím škola, školka, kartičky pojišťovny. ...Potom vlastně je předáváme co nejrychleji do péče té týdenní tety, která vlastně je s tím dítětem po celý týden a vždycky v úterý se střídá s protitetou, která vlastně je v tu chvíli doma, to znamená to je ta střídavá péče po týdnu, takže no a tahle teta týdenní, která s tím dítětem je.“

Ta vlastně zabezpečuje v rámci toho bytu všechno, co je kolem toho dítěte potřeba... té týdně tetě může napomáhat teta denní..., a ta je tam jenom na úvazek jakoby přes den nebývá tam přes noc a ta jakoby doplňuje to, co v běžné rodině vám třeba pomůže babička, partner nevím jo..., což tuhle funkci nápomocnou dělá i pan správce“.

„Tak my v první řadě s tím OSPEDEM, no a potom jsou to samozřejmě veškeré organizace, který jakoukoliv formou můžou té rodině pomoci. To znamená ať už by to byla třeba já nevím dluhová poradna, nebo podané ruce nebo P centrum, K centrum, ať už v situaci drog nebo nějakých jiných návykových látek nebo i alkoholu, takže jsou to potom nejenom praktičtí lékaři, ale i speciální lékaři“.

„Jako my sami se nerozhodujeme, my k tomu dáváme nějaký svoje postřehy, ale není to tak, že my bysme jakoby, vybrali, rozhodli, my prostě jenom jsme ten článek, kterej to dítě směřuje potom někam jo...“.

Kategorie B: Spolupráce s rodinou

Přístup rodiny	Ochota rodiny ke změně	Úspěch spolupráce	Rezervy spolupráce
Spolupráce/nespolupráce	Snaha o zabezpečení	Pohoda dítěte Zpětná vazba	Plané sliby

Tabulka č. 3 Spolupráce s rodinou (Vlastní)

„Tak samozřejmě závisí na tom, opravdu jako jaká je to rodina. Dobře je, když jsou to rodiny, který opravdu je tam i ten potenciál toho, že tu situaci můžou vyřešit nějakým způsobem. A to ani nemluvím jakoby o těch, kteří prostě pracovat ani nechtějí a ani nebudou jo...“.

„Ale tam zase samozřejmě i tyhle rodiny, který chtějí, tak se jim to tam jakoby rozchází typu to, co chtějí a to, co je reálný. Takže opravdu, aby někdo vyloženě pracoval a teď ty peníze získal, a pak získal to bydlení jako to je docela náročný. Takže oni spíš, spíš to jako směřujeme, aby třeba tam bylo nějaký přechodový období i pro tu rodinu“.

„No tak největší úspěch samozřejmě je, když to dítě prožije tu dobu v tom Klokánku, co nejlíp a potom, když úspěšně odchází s tou rodinou do něčeho, co je jakoby pořád lepší než ta ústavní nebo vlastně tahle péče. Potom samozřejmě úspěch je to, když i máme jakoby zpětnou vazbu i z OSPODU, který s tou rodinou spolupracuje ještě víc než my třeba a teď vlastně nám řekne, že se to nějak vyvíjí, že se to vyvíjí dobře“.

„Ona ne, že by vyloženě úplně jako nechtěla spolupracovat, ona třeba spolupracuje nebo vypadá to, že spolupracuje, ale nedělá nic pro to, aby ta spolupráce, která to, co si řekneme, co se nastaví, aby se plnilo jo... takže tam jako rezervy by byly, byla by i pomoc, mnohdy když vidím, jak ti kolegově třeba z azylového domu, jak se snažej, jo, jak se snaží na OSPODU, jak se snaží v jiných pomáhajících organizacích, ale nesnaží se ta rodina“.

Kategorie C: Úskalí odloučení od rodiny

Prožitek z pobytu a odloučení od rodiny	Vliv na budoucí život
Smíšené pocity	Malý prostor pro nasměrování

Tabulka č. 4 Úskalí odloučení od rodiny (Vlastní)

„Já bych řekla, že jako my všichni se snažíme, aby to prožívali, co nejlíp. Řekla bych, že se nám to i snad daří nebo z toho, jak vidíme ty děti nebo jak jako reagují, tak bych řekla, že se to daří, ale samozřejmě ten začátek je jako mnohdy těžkej, i když ta rodina... pokud ta rodina není tak špatná ve stylu, že tam je fakt ubližování fyzický třeba, tak to dítě to nechápe jo, to dítě nechápe, že rohlík ke snídani a čínská polívka, že to není standart, takže ty děti samozřejmě, zvláště ty menší ze začátku, zvláště když přichází, když ti rodiče je na to nepřipraví tak, aby to bylo jakože co nejmíň bolestivý pro ty děti, tak je křik.“

„ještě v tom hrají roli rodiče v tom smyslu, že pokud ty rodiče jsou fakt takoví, že chodí na návštěvu a že prostě všechno... tak zase i ve spojení s paní psychologkou nebo se sociální pracovníci nebo se mnou to je jedno v rámci toho Klokánku, to dítě potom opravdu to má takový jakože... jo nedá se nic dělat jsem tady, musím tady bejt, sice moc nechci, ale jako jo, teta je fajn všechno mám tady kamarády a rodiče choděj a teď oni vidí, že se to někam vyvíjí jo, tak to je ještě ta dobrá situace“.

„No a pak jsou samozřejmě ty větší děti, který spokojený velmi jsou, protože třeba už sami jsou schopny vyhodnotit, že ta situace v té rodině byla tak šílená, a tak špatná, že vlastně oni jsou rádi, takže fajn“.

„Tak ovlivnit jako ano, určitě bych měla odpovědět jednoznačně, že ano. Nejsem si jistá v tom praktickém, reálném, jak to potom třeba ovlivní... Dneska tím, že u nás jsou relativně jako krátce a odchází potom třeba do toho dětskýho domova, kterej už zase by jim měl ukázat tu péči taky rodinnou. Takže tím, že u nás jsou tu krátkou dobu nemůžu říct, že bysme je až tak ovlivnili, protože říkám my je spíš jakoby záchytové ošetříme v tu chvíli a potom přechází někam, kde už je ta péče dlouhodobá, ale nicméně je to může ovlivnit v tom nepřímým, že v tu chvíli to dítě prostě nebylo na ulici, bylo zabezpečený, bylo jakýmsi způsobem i po psychické stránce zaléčený bych řekla“.

Kategorie D: Osvěta, změna legislativy

Dostatečnost právní úpravy	Návrh na konkrétní změny	Názor veřejnosti
Prospěch dětí	Co nejméně přesunů pro dítě	Pozitivní reakce
Nevědomost rodičů	Odborný dohled rodinám	

Tabulka č. 5 Osvěta, změna legislativy (Vlastní)

„Tak samozřejmě snaží se všichni, aby ohrožené děti se měly, co nejlépe, nejsem si jistá, jestli všechny změny, který kdy byly a jsou, jestli jsou úplně ku prospěchu těch dětí. Protože samozřejmě myšlenka, že všechny děti by měly být v rodinách je naprosto jako... Samozřejmě ano pro děti je nejlepší, když jsou v rodině, jenomže co když ta rodina nefunguje tak, jak by měla, tak musí být nějaká náhradní rodinná péče“.

„Ale zase, když ti pěstouni nejsou nebo jsou to pěstouni na přechodnou dobu, kterých třeba není dostatek nebo nejsou v tu dobu pěstouni, kteří by přijali děti dvě nebo tři nebo děti větší, takže jako po téhle stránce to potom člověk vidí jako nedostačující, že by to mělo být ještě jinak nebo, že třeba ti pěstouni na přechodnou dobu by bylo dobře kdyby to dítě mohli přijmout okamžitě. Protože zase, není přece v zájmu dítěte, aby když je v krizové situaci tak, aby prošlo několika, než se dostane někam do stabilního prostředí jo“.

„Jo zase zní dobře, když se řekne musí se rodina podpořit tak, aby to dítě vůbec do toho zařízení nešlo jako jo super. Ale některý rodiny nejsou na to nastavený, aby tu pomoc, oni tu pomoc jako jo jasně, ale oni nejsou schopny to bydlení udržet... takže v tu chvíli jsou co se týká drog čistí, protože vědí, kdy to bude jo, takže ti kdyby bydleli v takovém chráněném jakoby bydlení, tak hned bych zaplnila, vím o X takových rodinách a věřím, že by i tam fungovali celkem dobře“.

„No já bych řekla, že naštěstí hrozně dobrou, naštěstí velmi dobrou. Samozřejmě ve chvíli, kdy jsme v tom roce 2015 měli velký dluhy a rušila se zařízení a měli jsme dluhy na odvodech a no prostě byla ta doba šílená. Tak samozřejmě byla i veřejnost, která to považovala za velký selhání... Ale dneska anebo po nějaké době bych řekla, že ty reakce jsou opravdu nejlepší, jaký můžou být. Vidím to i v rámci – za prvé sponzoři nebo vůbec ti, kteří nás podporují, tak vidí konkrétně, že to berou i co se týká nějakých sociálních sítích nebo prostě mají ty informace, takže to berou tak, že je to zapotřebí, chtějí pomoci, pomáhají, takže za to jim samozřejmě patří velké poděkování“.

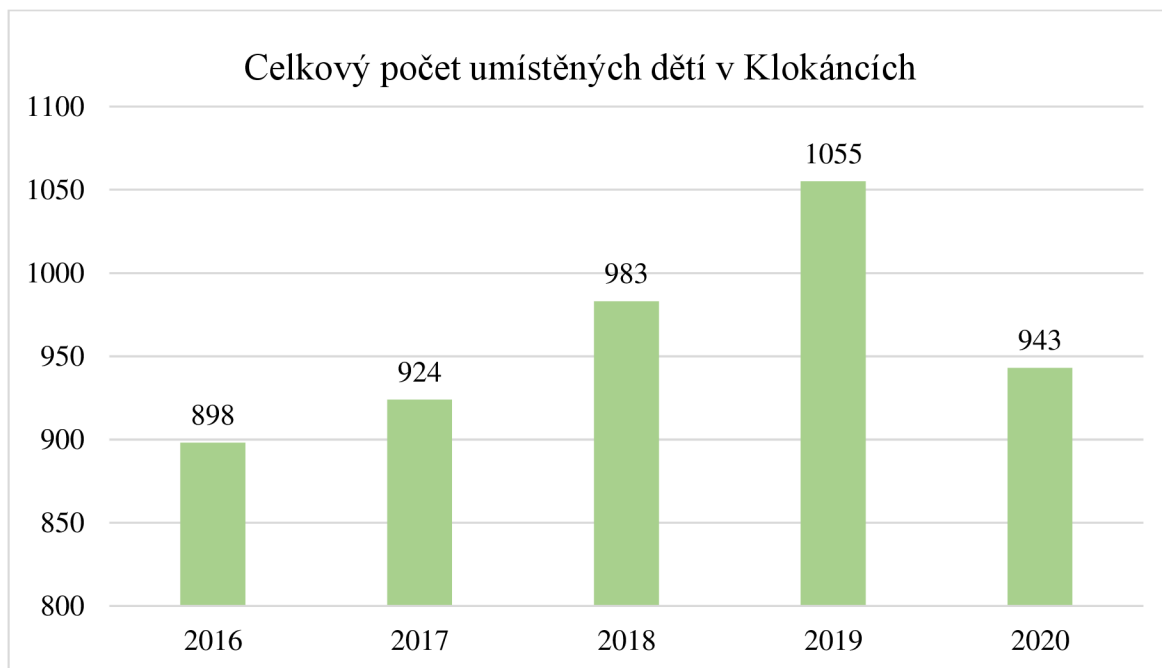
4.5 B STATISTICKÁ ANALÝZA

Data získána z výročních zpráv a zpráv o činnosti zařízení ZDVOP Klokánek byla nejprve zaznamenána do tabulky v tabulkovém procesoru Microsoft Excel. Kde jsme na základě jednotlivých let (2016 – 2020) sesbírali čísla týkající se celkového počtu umístěných dětí v Klokáncích, počtu nově přijatých dětí, počtu dětí, které ze zařízení odešly. Získaná data jsme poté graficky znázornili prostřednictvím programů Microsoft Excel a Microsoft Word, aby byly výsledky přehledné a lépe viditelné. K jednotlivým grafům jsme připojili slovní popis. Pro získání dat jsme čerpali na webových stránkách Fondu ohrožených dětí.

Rok	Celkový počet umístěných dětí	Počet nově přijatých dětí	Počet dětí, které odešly	Návrat domů	Do NRP	Do ÚV	Jiné
2016	898	621	653	49 %	8 %	23 %	20 %
2017	924	674	673	44 %	10 %	19 %	27 %
2018	983	736	761	45 %	4 %	28 %	23 %
2019	1055	833	885	49 %	5 %	25 %	21 %
2020	943	773	739	54,6 %	7,6 %	23,8 %	14 %

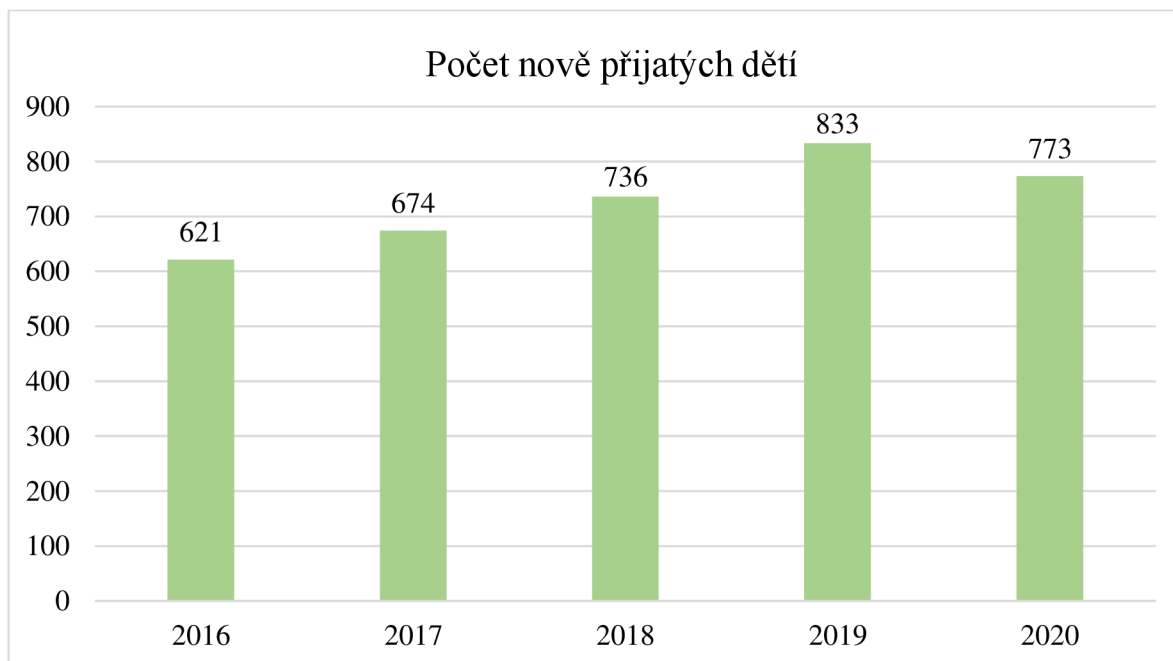
Tabulka č. 6 Získaná data (Archiv zpráv o činnosti ©2012 - 2022)

Tabulku jsme sestavili ze získaných dat, kdy sloupec „jiné“ zahrnuje součet procent dětí, které odešly buď do péče druhého rodiče, do azylového domu s rodičem, do péče příbuzným, dosažením zletilosti.

Graf č. 2 Celkový počet umístěných dětí (Vlastní)

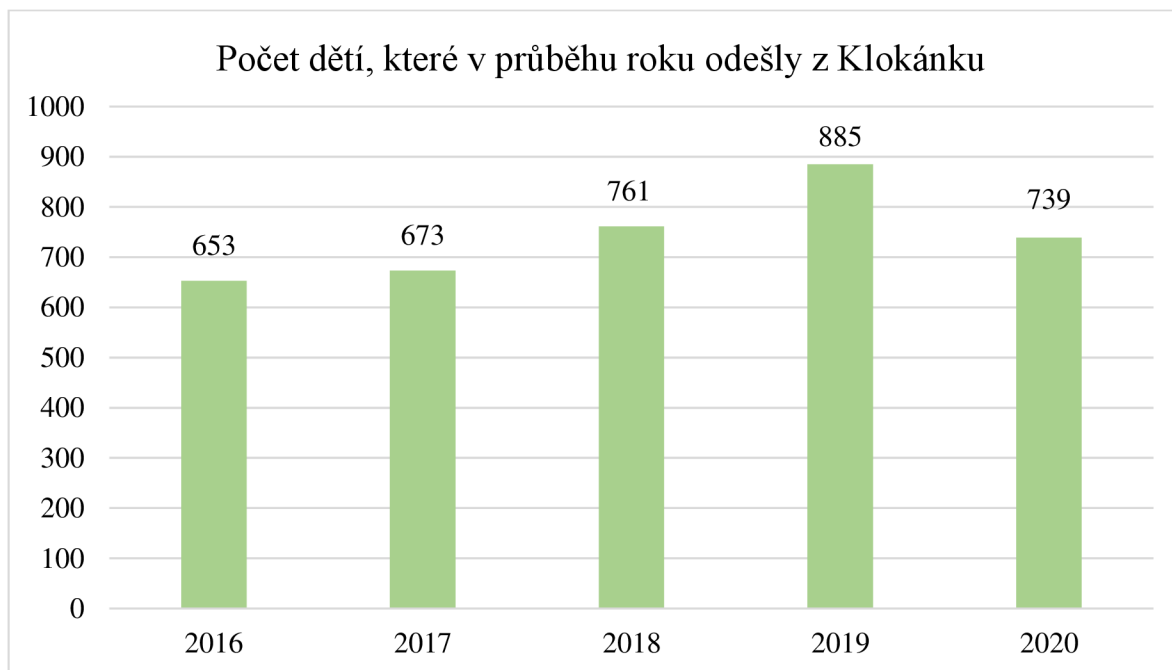
V roce 2016 Klokánek poskytl přechodnou rodinnou péči celkem 898 dětem, od té doby počet umístěných dětí v zařízení stoupal. Vysoký nárůst byl zaznamenán v roce 2019, kdy bylo do zařízení umístěno o 71 více dětí než v roce 2018, a od roku 2016 nárůst o 157 dětí. Naopak v průběhu roku 2020 počet umístěných dětí klesl oproti předešlému roku o 112.

Graf č. 3 Počet nově přijatých dětí (Vlastní)

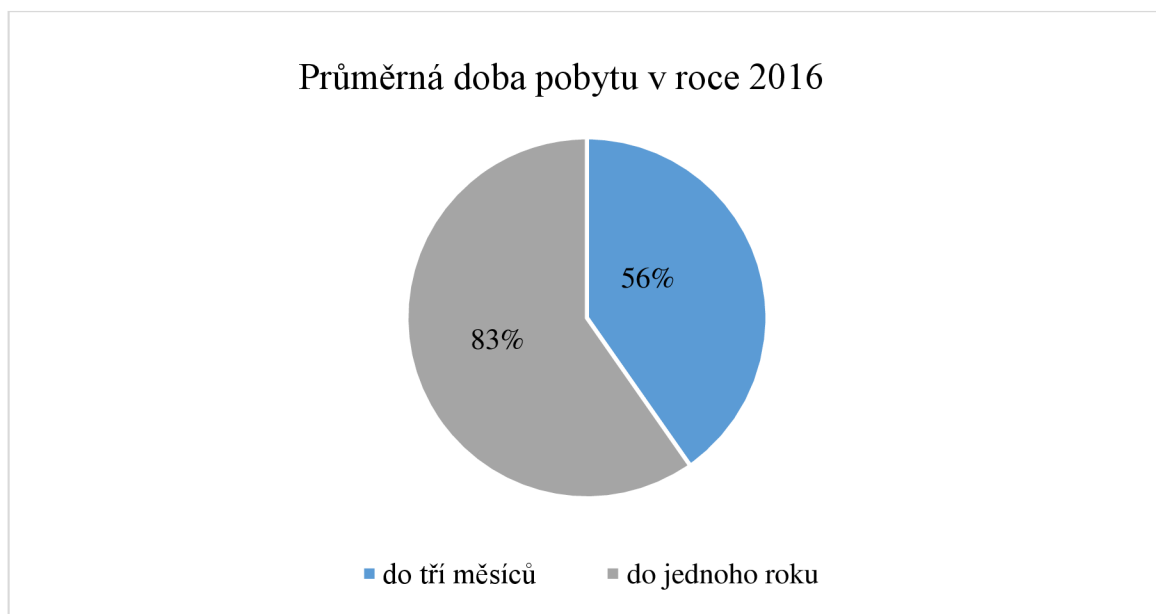
Graf znázorňuje nově přijaté děti z celkového počtu dětí, kterým byla poskytnuta přechodná rodinná péče v zařízení ZDVOP Klokánek. V roce 2017 došlo k drobným změnám, kdy byly do Klokánku přijaty spíše mladší děti, v 63 % to byly děti ve věku od narození do 10 let. V minulých letech se jednalo spíše o děti starší 10 let.

Jedním z nejčastějších důvodů pro umístění dítěte do zařízení jsou nevyhovující bytové a finanční podmínky, v roce 2017 se tak dělo v 60 % případů. Během tří let těchto důvodů přibylo. V roce 2020 se jednalo v 40,5 % případů o umístění z důvodů bytových a finančních, 7,5 % přichází z důvodu domácího násilí nebo podezření na týrání, 16,7 % dětí čelí zanedbání a nezvládnutí rodičovské péče. Dále se jednalo o případy, kdy bylo dítě buď na útěku, panovaly neshody s rodiči, výchovné problémy nebo rozvodové spory rodičů. V 6,8 % byla příčinou závislost rodičů na alkoholu nebo návykových a psychotropních látkách. Nicméně se také může jednat o děti, které jsou přijaty na dobu, po kterou jsou rodiče hospitalizováni, ve výkonu trestu nebo zemřeli.

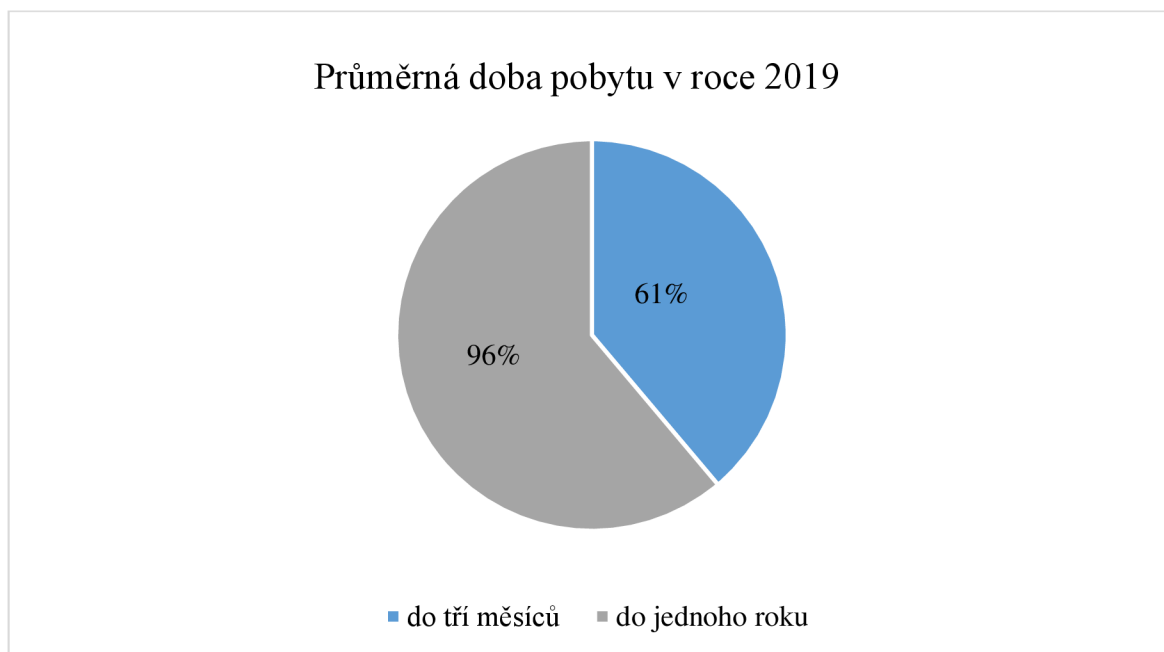
Graf č. 4 Počet propuštěných dětí (Vlastní)

Délka pobytu dítěte v zařízení se liší případ od případu a závisí na době, po kterou je řešena jeho sociálně právní situace. Zpravidla se jedná o tři měsíce s možností prodloužení. V roce 2016 trvala doba pobytu v průměru šest měsíců, s tím, že 34 % dětí odešlo do jednoho měsíce, 21 % bylo propuštěno během tří měsíců a v 17 % případů do půl roku od přijetí do zařízení.

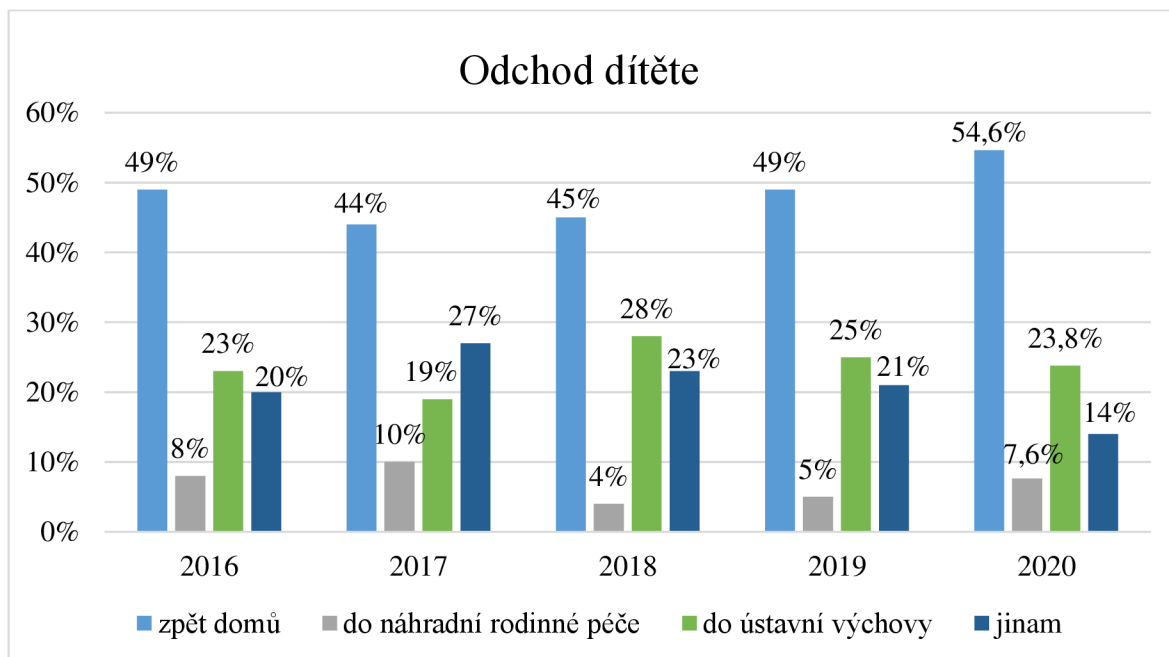
Graf č. 5 Průměrná doba pobytu - 2016 (Vlastní)

Z celkového počtu v roce 2016 tedy více než polovina dětí (56 %) odešla ze zařízení do tří měsíce od přijetí do Klokánku a tři čtvrtiny (83 %) byly propuštěny do jednoho roku. Pro porovnání jsme vybrali rok 2019, kdy do měsíce odešla bezmála polovina (40 %), 31 % dětí odešlo v období tří měsíců a téměř 29 % bylo propuštěno do šesti měsíců.

Graf č. 6 Průměrná doba pobytu – 2019 (Vlastní)

Rok 2019 vykazuje čísla poněkud vyšší. Nad polovinu (61 %) tvoří děti propuštěny do tří měsíců a 96 % jsou děti odcházející do půl roku od umístění do zařízení. V několika případech byl na základě rozhodnutí soudu pobyt o nějakou dobu prodloužen, v závislosti na konkrétní situaci, a to zejména z důvodu čekání na vyřešení nepříznivé situace dítěte.

Graf č. 7 Možnosti následné péče (Vlastní)

Zde jsou graficky znázorněny možnosti, kam dítě nejčastěji odchází po propuštění ze zařízení. Jak bylo již zmíněno výrazem „jinam“ se rozumí odchod dítěte ze zařízení do péče druhého rodiče, do azylového domu s rodičem, do péče příbuzným nebo dosažením zletilosti.

Ve zkoumaném období docházelo nejčastěji k návratu dítěte zpět k původní rodině, přičemž nejvíce dětí, které se vrátily zpět domů bylo zaznamenáno v roce 2020 a to v 54,6 % případů.

V opačném případě nejnižší procento tvoří možnost náhradní rodinné péče. Kdy nejnižší počet, pouze 4 %, je viděn v roce 2018. Z rozhovoru, uskutečněného v předešlé části výzkumu, mi bylo sděleno, že překážkou může být nízký počet pěstounů nebo pěstounů na přechodnou dobu. Další problém spočívá ve vyšším počtu sourozenců. Zákon totiž upřednostňuje ponechání sourozenců pohromadě. Nicméně, kdyby došlo k rozdělení sourozenců, měli by dle pracovníků Klokánku větší šanci se uchytit každý zvlášť. Obvykle nastává situace, že pěstouni nebo pěstouni na přechodnou dobu si málokdy vezmou do péče více než jedno, popřípadě dvě děti najednou.

Do ústavní výchovy bylo na základě soudního rozhodnutí umístěno nejvíce dětí v roce 2018, 28 % z celkového počtu. Některá umístění dětí do ústavní výchovy byla provedena pouze z důvodu vyčerpání stanovené lhůty pro možný pobyt v zařízení a soud dobu pobytu neprodloužil.

Pro děti tak mohou vznikat situace zcela neprospívající, kdy na krátkou chvíli odcházejí do ústavní výchovy, ačkoli je pro ně připravena náhradní rodina a čeká se na vyjádření soudu.

4.6 Výzkumné závěry

Kategorie A: Proces přijetí

První kategorie přinesla pohled na prvotní setkání s dítětem, popřípadě s dítětem a rodinou, průběh přijetí dítěte do zařízení. Respondentka označuje za problematické situace stěžující přijetí dítěte do zařízení zejména nedostatečnou spolupráci rodinných příslušníků. Dále také neinformovanost či špatnou zkušenost rodičů z minulosti, kdy mají v povědomí, že pokud jednou dítě umístí do zařízení nemají již šanci jej dostat zpátky. Bylo nám sděleno, kdo všechno se podílí na péči o ohrožené děti v rámci zařízení i mimo něj, prostřednictvím spolupráce s jinými institucemi nebo odborníky.

Kategorie B: Spolupráce s rodinou

Průběh spolupráce s rodinou je značně individuální, v závislosti na typu a povaze jednotlivých rodin a jejích členů. Jsou rodiny, které mají potenciál upravit své podmínky tak, aby si mohli dítě převzít zpět do péče. Je jich však mnohem méně než těch, které dítěti naslibují hory doly, ovšem nepodniknou žádné kroky pro zlepšení nepříznivé situace. Jako největší úspěch vzájemné spolupráce uvádí respondentka případy, kdy dítě prožije pobyt v Klokánku v poklidu a poté odejde s rodinou do stabilního, bezpečného prostředí. Výzkum odhalil i rezervy znesnadňující spolupráci, a to především v nedodržení předem smluvených požadavků a kroků, které je potřeba plnit, aby se situace někam posunula.

Kategorie C: Úskalí odloučení od rodiny

Výzkum poukázal na možné následky související s vytrhnutím dítěte z prostředí, na které je zvyklé, prožitky způsobené odloučením od rodičů a zda může pobyt dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc ovlivnit jeho kroky v budoucnosti. Opět zde hraje velkou roli individuální přístup rodičů, dále věk dítěte, kdy menší děti, které nedokážou zcela vyhodnotit vzniklou situaci – pláčou, křičí a je to pro ně bolestivější. Naopak starší děti, které jsou schopny posoudit, že situace v rodině je nevyhovující a vnímají pobyt v zařízení za nejlepší možné řešení. Dozvěděli jsme se, že pobyt v zařízení má vliv na budoucí život. Ovšem z hlediska krátkodobosti, co se týče praktických záležitostí, v mnohem menším rozsahu, než kdyby se jednalo o pobyt dlouhodobého charakteru.

Kategorie D: Osvěta, změna legislativy

Respondentka nevnímá všechny změny, které doposud v legislativě proběhly za dětem prospěšné. Jako příklad uvádí ponechání dítěte v rodině za každou cenu. V případě, že rodina nefunguje tak, jak by měla, je pro dítě náhradní rodinná péče lepší variantou. Za nedostačující také považuje zbytečně mnoho přesunů mezi více zařízeními. Uvádí situaci, kdy v daný moment nejsou k dispozici žádní pěstouni, tudíž dítě musí být přijato do ZDVOP, během pár dnů se najdou vhodné pěstouni a dítě musí čelit dalším změnám. Co se týče osvěty a povědomí veřejnosti o zařízení, tak dle slov respondentky přichází velmi kladné ohlasy a reakce jak od lidí, tak i ze strany sponzorů, kteří Klokánky podporují.

SHRNUTÍ

Respondentka vnímá ZDVOP Klokánek za velmi výjimečnou organizaci, ve které ten systém i přes drobné nedostatky funguje. Každý z pracovníků má svou roli, kterou svědomitě vykonává a všichni společně se snaží, aby to dítě, které přijde do zařízení mělo vše potřebné, aby mu byla zajištěna péče, bezpečné prostředí a psychická pohoda. Výzkum poukázal na to, že práce s dítětem začíná již v okamžiku prvního setkání a nepřestává, dokud dítě zařízení neopustí. Celý systém je nastaven tak, aby se jednalo v nejlepším zájmu dítěte, nebyla mu způsobena újma na psychickém nebo fyzickém zdraví a jeho zdravý vývoj nebyl ohrožen. Nejlepším řešením situace pro dítě je návrat zpět k původní rodině, ovšem pouze za předpokladu, že rodina upravila své podmínky pro řádnou výchovu dítěte.

Prostřednictvím analýzy dokumentů byla sesbírána data, která byla pro lepší přehlednost převedena do grafů, které nám poskytly vidět ZDVOP Klokánek v číslech. Můžeme vidět, že za posledních pět let, období 2016 – 2020, bylo do zařízení přijato celkem 4 803 dětí. Průměrná délka pobytu je stanovena na 6 měsíců a po propuštění odcházely děti nejčastěji zpět domů, nejvíce návratů k biologické rodině vykázal rok 2020 a to v 54,6 % případů.

4.7 Diskuze výsledků

Prostřednictvím diskuze bychom chtěli zmínit některá zjištění z výzkumného šetření a propojit je z teoretickými východisky, které uvádí odborná literatura.

HEJČOVÁ (in Matoušek, 2017, s. 158) uvádí, že *„přechod dítěte z rodiny do instituce je ve všech případech stresující, protože představuje výraznou změnu ve způsobu života dítěte, nutně vyvolává strach, nejistotu, popřípadě zoufalství“*. Ze zkušeností respondentky je patrné, že velmi záleží na přístupu rodiče/rodičů, jak se k situaci postaví. Pro dítě, které vidí snahu ze strany rodiny, že chodí na návštěvy a mají zájem i ve spolupráci s pracovníky, tak je to pro něj snazší než pro děti, kde ten zájem a podílení se na řešení nepříznivé situace rodičům chybí.

LANGMEIER a MATĚJČEK (2011, s. 344) zaznamenali, že *„v každé společnosti a v každé době je určitý počet dětí, o které se jejich rodiče nemohou starat nebo nechtějí starat, anebo z nějakého důvodu není žádoucí, aby se starali. Úkolem společnosti pak je zajistit takovým dětem co nejlepší náhradní výchovnou péči“*. V případě, že rodina nefunguje a není schopna zabezpečit dítěti řádnou výchovu, je zapotřebí využít některou z forem náhradní péče. Dítě tak získá šanci mít bezstarostné dětství a lepší vyhlídky do budoucnosti, než kdyby žilo v nevyhovujících podmínkách. Z rozhovoru vyplynulo, že se za posledních několik let změnily i dětské domovy, které by už dneska také měly nabízet rodinnou péči a vzhledem k tomu, že některé rodiny jsou tak nefunkční, tak je pro dítě lepší dětský domov než rodina v nepořádku. ŠKOVIERA (2007) poznamenal, že je někdy vhodné oddělit dítě od rodiny, aby si rodiče vyřešili své problémy, dítě bylo zabezpečeno a třeba mohli později žít v harmonické rodině.

ZÁVĚR

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo specifikovat průběh procesu péče o ohrožené děti, spolupráci s rodinou a zaznamenat informace o možnostech následné péče. Domnívám se, že hlavní i dílčí cíle se povedlo naplnit. Systém péče spočívá v poskytnutí okamžité pomoci dítěti, které se ocitlo v situaci ohrožující jeho zdraví a kde není zabezpečená řádná výchova podporující zdravý rozvoj. Výzkum poukázal na možné následky související s odloučením dítěte od rodiny, které se mohou projevit v závislosti na přístupu a spolupráci rodiny s odbornými pracovníky, ve snaze nalézt takové řešení, aby bylo v nejlepším zájmu dítěte. Sběr a analýza dat nám poskytli zjištění o počtu dětí umístěných v zařízení v letech 2016 – 2020. Nejvyšší nárůst umístěných dětí zaznamenal rok 2019, kdy do zařízení přišlo z nejrůznějších důvodů 1055 dětí. Nejvíce dětí se po propuštění vrací zpět k biologické rodině, druhá nejvyšší četnost vykazovala odchod do ústavní výchovy. Dále je byla uvedena možnost jinam, která znázorňuje odchod dítěte do péče druhého rodiče, do azylového domu s rodičem, do péče příbuzným nebo z důvodu dosažení zletilosti. Nejmenší procento dětí je po propuštění umístěno do náhradní rodinné péče.

Já osobně vnímám velkou potřebnost těchto zařízení, protože je dobré vědět, že je tady někdo, kdo je připraven zakročit, když je potřeba. Obdivuji všechny pracovníky, kteří se podílí na péči o ohrožené děti, bojují za jejich práva a snaží se podniknout všechno pro jejich lepší budoucnost. Jsem ráda, že jsem prostřednictvím svého výzkumu mohla hlouběji proniknout do problematiky a přinést částečný vhled do fungování systému péče o ohrožené děti v ZDVOP.

„Když malé děti káráme, často jsou tak vyděšené z odsuzování a našich silných emocí, že ani nechápou, co vlastně provedly. Říkáme dobrá slova, ale zaznívá tón nespokojenosti, pod medovým hlasem se skrývá obviňování, a to je příliš velká zátěž na emoce malého dítěte, které se pak nedokáže orientovat, o co jde. Dítě se může učit nárokům ostatních nejlépe tehdy, je-li obklopeno jasnou láskou a jeho důstojnost není ohrožena.“

Naomi ALDORT

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BARVÍKOVÁ, Jana, Jana PALONCYOVÁ a Jana MACHOVÁ, 2012. *Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc - umístování dětí, podmínky péče o děti, financování provozu*. Praha: VÚPSV. ISBN 978-80-7416-100-1.
- BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ, 2011. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0031-4.
- CAIRNS, Kate, 2013. *Bezpečná vazba mezi náhradními rodiči a dítětem: traumata v raném vztahu a psychická odolnost*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0370-4.
- DUNOVSKÝ, Jiří, 1995. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada. ISBN 80-716-9192-5.
- GILBERT, Neil, Nigel PARTON a Marit SKIVENES, 2011. *Child Protection Systems: International Trends and Orientations*. Oxford University Press. ISBN 9780199793433.
- HENDL, Jan, 2008. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-485-4.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
- KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 80-731-5004-2.
- KUCHAŘOVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Kristýna JANUROVÁ, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ, Kamila SVOBODOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ, 2019. *Česká rodina na počátku 21. století: životní podmínky, vztahy a potřeby*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-275-3.
- LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK, 2011. *Psychická deprivace v dětství*. 4. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1983-5.
- LISÁ, Lidka a Marie KŇOURKOVÁ, 1986. *Vývoj dítěte a jeho úskalí*. Praha: Avicenum. Život a zdraví (Avicenum).
- LIEVEGOED, B. C. J., 1992. *Vývojové fáze dítěte*. Praha: Baltazar. ISBN 80-900-3077-7.

- MATĚJČEK, Zdeněk, 1999. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8304-8.
- MATĚJČEK, Zdeněk, 2017. *Rodiče a děti*. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-797-7.
- MATOUŠEK, Oldřich, 1997. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-858-5024-9.
- MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2010. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-739-8.
- MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2014. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0697-2.
- MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2016. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3336-7.
- MATOUŠEK, Oldřich (ed.), 2017. *Dítě traumatizované v blízkých vztazích: Manuál pro profesionály a rodiny*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1242-3.
- MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- MURPHY, Daniel a April GOIN RASMUSSEN, 2020. *Child Abuse, Child Exploitation, and Criminal Justice Responses*. London, United Kingdom: Rowman & Littlefield. ISBN 978-1-5381-2227-3.
- PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK, 2016. *Zanedbávání dětí: příčiny, důsledky a možnosti hodnocení*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5695-0.
- PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ, 1998. *Pedagogický slovník*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-717-8252-1.
- PUNCH, Keith, 2008. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-381-9.
- REICHEL, Jiří, 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.
- ŘÍČAN, Pavel, 2004. *Cesta životem*. Druhé. Praha: Portál. ISBN 80-717-8829-5.

ŠKOVIERA, Albín, 2007. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-318-5.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.

TRPIŠOVSKÁ, Dobromila a Marie VACÍNOVÁ, 2007. *Sociální psychologie: vybraná témata*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. ISBN 978-80-86723-30-3.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2005. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0956-8.

POUŽITÉ ZÁKONY

ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In: Sbíрка zákonů České republiky. 1999, částka 111. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2012, částka 33. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

ČESKO. Zákon č. 104 ze dne 6. února 1991 o sjednání Úmluvy o právech dítěte. In: Sbíрка zákonů České republiky. 1991, částka 22. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>

ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2009, částka 11. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

ČESKO. Zákon č. 109 ze dne 5. února 2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2002, částka 48. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

ČESKO. Zákon č. 218 ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o odpovědnosti ve věcech mládeže). In: Sbíрка zákonů České republiky. 2003, částka 79. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>

POUŽITÉ INTERNETOVÉ ZDROJE

Archiv zpráv o činnosti, 2012 - 2022. *Fond ohrožených dětí* [online]. [cit. 2022-06-10].

Dostupné z: <https://www.fod.cz/o-nas/archiv>

DAY SWINDELL, Susan. 7 Secrets to Raising Happy Kids. *Nashville parent* [online].

2020 [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://nashvilleparent.com/secrets-to-raising-happy-kids/>

Dítě v ústavu, 2022. *Šance dětem* [online]. [cit. 2022-05-24]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/dite-v-ustavu>

Fond ohrožených dětí [online], 2011 - 2022. [cit. 2022-05-24]. Dostupné z:

<https://www.fod.cz/>

Formy náhradní rodinné péče, 2021. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit.

2022-05-24]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/formy-nahradni-rodinne-pece>

K podmínkám nařízení výchovných opatření, 1999 - 2022. *Epravo.cz* [online]. Praha:

Actimmy [cit. 2022-05-25]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-podminkam-narizeni-vychovnych-opatreni-108523.html>

Standard č. 6: Personální zabezpečení zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc,

2017. *Rodinné centrum Kroměříž* [online]. [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: [http://word-](http://wordpress.rodinnecentrumkromeriz.cz/wp-content/uploads/2016/07/Standard-%C4%8D.-6.pdf)

[press.rodinnecentrumkromeriz.cz/wp-content/uploads/2016/07/Standard-%C4%8D.-6.pdf](http://wordpress.rodinnecentrumkromeriz.cz/wp-content/uploads/2016/07/Standard-%C4%8D.-6.pdf)

POUŽITÉ ZKRATKY

ZDVOP	Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc
OSPOD	Orgán sociálně – právní ochrany dítěte
SPOD	Sociálně právní ochrana dětí
NRP	Náhradní rodinná péče
ÚV	Ústavní výchova
DD	Dětský domov
č.	číslo
FOD	Fond ohrožených dětí
MPSV	Ministerstvo práce a sociální věci

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 7 Secrets to Raising Happy Kids (Day Swindell ©2020)

Obrázek č. 2 Rozmístění Klokánek v ČR

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka č. 1 Údaje o respondentce

Tabulka č. 2 Proces přijetí

Tabulka č. 3 Spolupráce s rodinou

Tabulka č. 4 Úskalí odloučení od rodiny

Tabulka č. 5 Osvěta, změna legislativy

Tabulka č. 6 Získaná data

Graf č. 1 Organizační struktura ZDVOP

Graf č. 2 Celkový počet umístěných dětí

Graf č. 3 Počet nově přijatých dětí

Graf č. 4 Počet propuštěných dětí

Graf č. 5 Průměrná doba pobytu – 2016

Graf č. 6 Průměrná doba pobytu – 2019

Graf č. 7 Možnosti následné péče

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Otázky do rozhovoru

Příloha č. 2 – Přepis rozhovoru

PŘÍLOHA Č. 1: OTÁZKY DO ROZHOVORU

Profesní část:

- Jak dlouho se této profesi věnujete?
- Jak jste se k práci ve ZDVOP Klokánek dostala?
- Čeho byste chtěla v této práci dosáhnout?
- V čem je Vaše práce výjimečná?
- Co je pro Vás největší odměnou a motivací?

Výzkumná část:

- Jak Vás klienti kontaktují?
- Co následuje po příchodu dítěte do zařízení? Jaký je další postup?
- S jakými orgány nebo organizacemi spolupracujete?
- Kdo všechno se podílí na práci s ohroženým dítětem?
- Podle čeho se rozhodujete, zda dítě půjde zpět do rodiny, NRP, ÚV?
- Jaký je přístup rodiny při řešení nepříznivé situace?
- Je rodina ochotna pracovat na nápravě chyb?
- Co považujete za největší úspěch při vzájemné spolupráci?
- Kde naopak vidíte rezervy?
- Jak děti prožívají pobyt v Klokánku a odloučení od rodiny?
- Může je důvod pobytu ovlivnit v budoucím životě?
- Je nynější právní úprava dostačující?
- Je něco, co byste změnila? Navrhla byste konkrétní změny?
- S jakými reakcemi na Klokánek se setkáváte od veřejnosti?

PŘÍLOHA Č. 2: PŘEPIS ROZHOVORU

Jak dlouho se této profesi věnujete?

Já vlastně pracuji u Fondu ohrožených dětí teď 17 let. A je pravda, že i před tím vlastně jsem pracovala v téhle oblasti, ale tady u téhle organizace je to 17 let.

Jak jste se k práci ve ZDVOP Klokánku dostala?

No já jsem se nedostala prioritně k práci v Klokánku, já jsem původně začala pracovat na Azylovém domě pro matky s dětmi. Takže, ve své podstatě to bylo tak, že na Azylovém domě hledali animátora nějakých aktivit, takže tam jsem se přihlásila, no a jak říkám, protože Klokánek v tomhle kraji nebyl, tak jsem se rozhodla tehdy po dohodě s paní doktorkou, že teda bych měla pro to nějaký kroky udělat. Takže jsem začala mapovat tu situaci, jestli je tady nějaká ta nemovitost. Takže ve své podstatě jsem oslovila obce kolem kraje a zjišťovala, jestli by se tady nějaká nemovitost nemohla získat, což teda těch nabídek tehdy bylo kolem dvaceti, šestnáct jakoby konkrétních, takže jsem t ještě s kolegyní objela a ve své podstatě jsme vybrali několik typů a tam se Klokánek vlastně realizoval.

V čem je Vaše práce výjimečná?

Tak já si hlavně celou dobu už tehdy, když jsem byla přijata, tak jsem byla přesvědčená, že jsme výjimečná organizace nebo, že Fond ohrožených dětí je výjimečná organizace, takže proto jsem vlastně chtěla. Byla jsem ráda, že jsem byla přijata a samozřejmě ten názor jsem nezměnila.

Čeho byste chtěla v této práci dosáhnout?

Tak já si myslím, že z takových těch praktických věcí už jsem dosáhla to, co jsem potřebovala nebo chtěla, protože samozřejmě v tuhle dobu už nemám ambice typu další Klokánek, další zařízení to určitě ne, už jsme v tomto stabilizovaní. Ale takže bych řekla, že bych chtěla dosáhnout toho, aby zaměstnanci v Klokánku byli spokojení, byli tam rádi a aby to zařízení vlastně dobře fungovalo.

Co je pro Vás největší odměnou/motivací?

Tak odměnou... jako myslím si, že není dobrý nebo není i pro nás dobrý jakoby až tak mít nějaká očekávání, jó, protože mnohdy jsou to rodiny, který jsou komplikovaný, který třeba si té pomoci až tak neváží, takže tam by naopak jsme mohli být demotivovaní, že to nemá smysl, protože prostě se nám ta zpětná vazba nedostane, ale my ty tety vedeme k tomu, že vlastně to, že ty děti jsou u nás nebo na Klokánku tak vlastně po určitou dobu se jim zpříjemní dětství, pomůže se jim. Takže už ten pocit, že vlastně ty děti nezůstaly někde na ulici nebo prostě v nějakých nevyhovujících podmínkách svým způsobem ta odměna je no a samozřejmě je pak příjemná změna, když rodiče, jak poděkují, řeknou, že si toho váží nebo dokonce teď nás oslovil pán, ani nevím přesně od kterýho dítěte to bylo, ale řekl, že před mnoha lety měl u nás dítě a že je moc rád, tak že nás jenom zdraví. Tak to bylo fakt jako velmi překvapující no anebo pak i ty děti, když od nás odejdou a ve své podstatě přijdou na návštěvu nebo máme o nich nějakou informaci tak jo, to je příjemný samozřejmě.

Jak Vás klienti (uživatelé) kontaktují?

Tak buď můžou sami opravdu, jakože zavolají na náš telefon, který máme na stránkách. Navíc tím, že na tom Azylovým domě vlastně pracuju nebo pracovala jsem tak dlouho, tak vlastně už jako mě znají a vědí, že mám Klokánek, takže mnohdy je to taková ta úplně první informace jo, kdy oni zavolají, ale samozřejmě já jim říkám, že ta situace je malinko jiná než před několika lety, takže se kontaktuje OSPOD, aby vlastně byl tam ten souhlas nebo to souhlasné stanovisko, že je to důvodné takový pobyt. Anebo potom vyloženě kontaktuje sociální pracovnice z OSPODU nebo Policie nebo jiný třeba Azylový dům, kde ta maminka musí skončit a teď vlastně oni hledají pro ni nějakou variantu, protože samozřejmě to skončit je jedna věc, ale každej ten pracovník vždycky přemýšlí nebo předpokládám, že přemýšlí, kam ta maminka jde s jestli ty děti nebudou potom v ohrožení vlastně.

Co následuje po příchodu dítěte do zařízení? Jaký je další postup?

Tak vlastně přichází, to dítě přichází buď teda s tou sociální pracovnící nebo současně s maminkou, od patnácti let může přijít i samo, takže v prvé řadě se sepisuje dohoda, to znamená, tam teda hlavně hlavní roli plní moje sociální pracovnice, která tu obsáhle dohodu mnoha stránkovou vlastně, buď s tou maminkou nebo současně i s tím dítětem vlastně jí projde, seznámí ji s tím, jak fungujem, co to znamená jo, pokud to neví. Oni mnohdy už přichází ty maminky nebo ti rodiče, že už třeba od té sociální pracovnice vědí, takže je to taková obecná informovanost.

Sepiše se tam ta dohoda, což jako trvá mnohdy jako fakt jako dlouho, protože je tam mnoho bodů, který je zapotřebí, aby ta dotyčná, jak říkám ten rodič nebo to dítě, aby prostě chápali, co to obnáší. Je pravda, že jejich největší zájem nebo stěžejní informace je ta aby, jestli si to dítě můžou vzít zpátky. Protože mají možná z nějaké minulosti nějakou zkušenost nevím, možná neopodstatněnou možná opodstatněnou to jako nechci hodnotit, ale mají pocit, že to dítě, když jako k nám dají, tak že už ho jakoby nedostanou, což pravda není, pokud to samozřejmě není nějaký rozhodnutí soudu nebo úplně jiná situace, takže jim vždycky vysvětlujeme, že oni dávají to dítě vlastně, že se dohodneme a ve chvíli, kdy si upraví podmínky, tak si to dítě vlastně můžou samozřejmě vzít. Ne vždycky je to úplně jednoduchá situace, protože může být rodina, která funguje velmi špatně dává to dítě na dohodu takže ve své podstatě může si to dítě kdykoliv odvést a potom by třeba nastala situace, že my víme, že ty podmínky jako nejsou úplně nejlepší, tak to je pro ty tety, zvláště pro ty tety, jako hodně takový jako nepříjemný možná nechci říct demotivující, ale stresující, protože dávají to dítě, který opečovávali někam, kde třeba to není úplně nejlepší, ale pak se mnohdy stává, že to dítě se nám vrací, a pak se už řeší takový to další, ten další postup nějaké náhradní rodinné péče třeba.

Kdo všechno se podílí na práci s ohroženým dítětem?

U toho příjmu to je kolegyně sociální pracovnice, potažmo já v té pozici, jak jsem. Pak máme administrativní pracovníci, ta dělá takový ty úkony kolem toho dítěte, to znamená zařizování třeba já nevím škola, školka, kartičky pojišťovny, děti mnohdy nemají ani... mají pojišťovnu, ale nemají kartičky nebo přechází z jedné pojišťovny do druhé, takže tohle řeší ta administrativní pracovnice no a potom vlastně je předáváme co nejrychleji do péče té týdenní tety, která vlastně je s tím dítětem po celý týden a vždycky v úterý se střídá s proti tetou, která vlastně je v tu chvíli doma, to znamená to je ta střídavá péče po týdnu, takže no a tahle teta týdenní, která s tím dítětem je, tak vlastně zabezpečuje v rámci toho bytu všechno, co je kolem toho dítěte potřeba, to znamená vaří, uklízí, dělá úkoly, zajišťuje volný čas, prostě jako když doma byste měla cizí dítě ve své podstatě, jo a ještě tam máme nebo teď nemáme, ale máme v týmu vlastně té týdenní tetě může napomáhat teta denní, kterou máme teď výběrové řízení, takže hledáme no a ta je tam jenom na úvazek jakoby přes den nebývá tam přes noc a ta jakoby supluje to, co v běžné rodině vám třeba pomůže babička, partner nevím jo...

Když třeba dítě onemocní a ta teta z toho bytu chce s tím dítětem nebo potřebuje s tím dítětem jít k lékaři, teď samozřejmě je lepší, aby to byla ona, protože to dítě je na ni zvyklý, takže ona jede s tím dítětem k lékaři a ta denní teta zastoupí na tom bytě jo nebo může jí pomoci ve chvíli, když by tam měla třeba menší děti, tak s nějakým nákupem, což tuhle funkci nápomocnou dělá i pan správce, což je jediný muž kterýho na Klokánku máme a ten mimo takové té běžné jako oprava, údržba, skládání domečku na zahradě nebo na dvorku čehokoliv, tak vlastně i tady s tím může pomoci, že doveze, přiveze a nebo vozí děti do školy ty menší který nemůžou chodit samy.

A s jakými orgány nebo organizacemi spolupracujete?

Tak my v první řadě s tím OSPODEM, kterýmkoliv. No a potom jsou to samozřejmě veškeré organizace, který jakoukoliv formou můžou té rodině pomoci. To znamená ať už by to byla třeba já nevím dluhová poradna, nebo podané ruce nebo P centrum, K centrum, ať už v situaci drog nebo nějakých jiných návykových látek nebo i alkoholu takže jsou to potom nejenom praktičtí lékaři, ale speciální lékaři – speciální vyšetření nebo ošetření ať už děti nebo i těch rodičů přicházejících, ale tam je to spíš jakože, nechci říct poradenství úplně, ale že jim třeba pomůžeme něco vyhledat a pak je prostě odešleme anebo většinou ti rodiče už třeba vědí, kam se nasměřovat, charita nebo potravinová banka, i když ta potravinový banka ta je spíš nápomocná než těm rodinám vyloženě nám jako Klokánku.

Podle čeho se rozhodujete, zda dítě půjde zpět do rodiny, NRP, ÚV?

Jako my sami se nerozhodujeme, to dítě už má v tomhle jaksi tu budoucnost jakoby nalajnovanou jo... protože nejvíc samozřejmě to ví ta sociální pracovnice, která s tou rodinou vlastně spolupracuje. Pokud by to bylo nové, že vlastně není tam nebo je tam nově sociální pracovnice, tak samozřejmě my k tomu dáváme nějaký svoje postřehy, ale není to tak, že my bysme jakoby vybrali, rozhodli, my prostě jenom jsme ten článek, kterej to dítě směřuje potom někam jo... protože od nás třeba to dítě buď se vrací do rodiny nebo by šlo do náhradní rodinné péče, ale zase to už je doména jiných vlastně úřadů a nebo dítě od nás odchází do dětského domova, takže my spíš spolupracujeme s tím dětským domovem v tom stylu, že třeba se s tím dítětem tam jede ještě než je přijato, než vlastně dojde k tomu rozhodnutí, že jde do toho dětskýho domova, aby mělo pocit, že jde do nějakýho zařízení, který zná, že to není moc jako neznámá pro něho. A je pravda, že od začátku vlastně toho příjmu když už vidíme tu nastíněnost co asi bude, tak to dítě i naše paní psychologka vedeme k tomu, že prostě u nás je jakoby na chvíli.

To znamená na nějakým v uvozovkách prázdninovým pobytu, a že potom půjde někam. Je pravda, že mnohdy jsme se obávali, jak to dítě tu informaci, že jde do dětského domova třeba přijme, ale mnohdy to jsou děti starší, který k nám přišly na vlastní žádost a ty už dokonce samy mluví, že do toho dětskýho domova chtějí, protože prostě hodnotí tu rodinu nebo tu situaci v té rodině tak, že tam být nechtějí, není to samozřejmě úplně vždy z našeho pohledy opodstatněný, protože to že rodiče třeba požadují po nich určitý nadneseně řečeno poslušání, že se chodí do školy, že se tyhle věci dělají tak to není důvod, aby nechtělo v tý rodině být, ale to dítě to v té době třeba tak vyhodnotí jo... takže to se potom zase tou prací s tou psycholožkou a vůbec se dospěje... i to dítě pak dospěje k tomu, že vlastně doma to nebylo tak špatný a že se vrací domů, no ale pak jsou děti, kdy ty podmínky v tý rodině jsou opravdu natolik neuspokojivý a natolik nedostačující, že opravdu chtějí do toho dětskýho domova pořád a i my to vidíme, že prostě na rodina fakt nefunguje ... takže to potom do toho dětskýho domova jde rádo nebo teda chce anebo jsou to děti, který v dětským domově mají už sourozence takže oni vlastně jdou za těmi sourozenci takže zase to není pro ně jakoby až tak stresující, že jdou někam, kam nechtějí. Samozřejmě jsou i potom případy takovýhle, ale zase tam pokud i my na základě nějakých konzultací i s těmi úřady jako vidí se, že ten dětský domov fakt je řešení, tak se zase říkám ze strany paní psycholožky s tím dítětem pracuje tak, aby ten přechod od nás do toho dětskýho domova nebyl tak dramatický a vzhledem k tomu, že ty dětský domovy opravdu už jsou úplně o něčem jiným než v nějaký minulosti. Takže si myslím, že to proběhne potom relativně dobře.

Jaký je přístup rodiny při řešení nepříznivé situace?

Tak samozřejmě závisí na tom, opravdu jako jaká je to rodina. Protože je rodina, která to velmi těžce nese, že to dítě je u nás s tou samozřejmě v rámci nějakýho pohovoru ještě i po telefonu a nebo vyloženě potom když přijdou a to dítě si třeba hraje v té návštěvní místnosti nebo tam je s ním teta, tak se snažíme, aby navzdory tomu, že ten rodič má pocit jakože prostě je to strašný samozřejmě, protože dává ho někam teď on ho dát jakože nechce tak, aby tady tohle se omezilo, aby vlastně to dítě to mělo i ze strany toho rodiče postavený tak, že prostě jako je to řešení je to na chvílku, bude se snažit něco zařídit, aby mohli být spolu, bude chodit na návštěvy a ne, aby to ten rodič ještě to dítě více rozdrásal, protože samozřejmě i takovýhle případy známe. Není to úplně jako dobrá chvílka, protože rodič tam tropí scénu takovou jako srdceryvnou, neříkám že to tak jako necítí v tu chvíli jo... ale nicméně potom třeba na návštěvy nechodí, takže je to takový možná...

Říkám v tu chvíli to asi tak cítí, ale současně je to pro mě taková trošku hra jako na strašný city, strašný scény, ale potom když má chodit za dítětem tak nechodí. Takže to bohužel to jsou takový, kteří taky jsou. Dobře je, když jsou to rodiny, který opravdu je tam i ten potenciál toho, že tu situaci můžou vyřešit nějakým způsobem. Ono teda vyřešit ji nějak úplně jakoby dobře je docela náročný, protože pokud to dítě u nás je těch pár měsíců tak oni neseženou svoje bydlení až tak, oni nestihnou začít pracovat, nestihnou začít vydělávat, nestihnou si kauci na ni našetřit... takže spíš jsou to takový jako řešení, který nejsou úplně jako top, nejlepší, ale je to pořád jakoby lepší varianta než aby to dítě bylo vyloženě jako dlouhodobě u nás, když teda můžou bát s maminkou, která se relativně dobře stará a de třeba i na ten Azylový dům. Takže fakt jsou to... je tam velkej rozdíl mezi těma rodinama a pak může být samozřejmě rodina, kterých je miň vzhledem k té cílové skupině, kterou máme tak je to i logické a pochopitelné, takže to je pak taková rodina, která... měli jsme pár případů, kdy opravdu ten partner pracuje, takže je schopnej nějak ty peníze dát dohromady a opravdu seženou třeba i ten pronájem, ale říkám to z krátkodobýho hlediska není možný. A to ani nemluvim jakoby o těch, kteří prostě pracovat ani nechtějí a ani nebudou jo... takže nicméně i ti musí tu situaci nějakým způsobem třeba v rámci toho Azylovýho bydlení prostě vyřešit.

Je rodina ochotna pracovat na nápravě chyb?

Jako jo, bylo by to hodně depresivní, kdybych řekla jednoznačně, že ne, jsou taková. Ale tam zase samozřejmě i tyhle rodiny, který chtějí, tak se jim to tam jakoby rozchází typu to, co chtějí a to, co je reálný. Takže opravdu, aby někdo vyloženě pracoval a teď ty peníze získal, a pak získal to bydlení jako to je docela náročný. Takže oni spíš, spíš to jako směřujeme, aby třeba tam bylo nějaký přechodový období i pro tu rodinu. A potom zase samozřejmě jsou rodiny, který jsou odkázaný na azylový bydlení pořád a jdou na Azylovej dům, je to pro ně jako ta výhra, sice z dlouhodobýho hlediska to výhra až tak není, protože i na tom azylovým domě po nějaké době musí skončit a teď vlastně kam jít. Ale vlastně za těch 17 let, co v tomhle zařízení vlastně jsem pracovala, tak my už dneska máme i na azylovým domě generaci dětí, který byly tehdy, když jsem nastoupila jako děti. Takže ty byly jako děti, teď ty děti přichází se svýma dětma, což jako je hrozný ve svý podstatě. Protože tam se to táhne tou společností jako červená nit, samozřejmě veřejnost to mnohdy vnímá tak, že jako, jestli má cenu těm lidem pomáhat, tak samozřejmě my jim vysvětlujeme, že má, protože kdyby se jim nepomáhalo tak to bude ještě horší, ale to že to je prostě taková situace zkrátka tak je.

A na druhou stranu zase není se čemu až tak divit, protože mnohdy i ty maminky, který vlastně přichází teď jako ty mladý maminky, tak oni nezažili nic jinýho jo, oni prostě zažili azyly takže, když vy nebo někdo má pocit, že prostě si vůbec neumí představit, že by sbalil dvě tašky jo a šel někam, tak oni to zas až tak úplně jako dramaticky neviděj jo, možná my to vidíme víc jako huř, ale zase říkám samozřejmě jsou takoví, kteří prostě jim to vadí a chtěli by to změnit, snažej se, ale jde to velmi pomalu. Protože i ti pronajímatelé mnohdy jako nechtějí, když je to romská rodina, na druhou stranu i ty šikovný romský maminky nebo romský rodiny se tomu až tak nedivěj, protože myslím, že když projdete uvidíte, co jsou schopny udělat, i jak jsou schopny zdevastovat mnohdy i to bydlení, tak potom se není čemu divit, že když pronajímatel pronajímá byt tak, že si vybírá. Jako je to na jednu stranu samozřejmě diskriminující, je to špatně, ale říkám ty maminky, který tady máme (na azylovém domě pro ženy a matky s dětmi) mnohdy a který jsou fakt šikovný, tak ty samy řeknou, že se tomu nedivěj a že, prostě ti „zlobiví“ nebo tady tihle, že jim kazej reputaci. Ale těch šikovných je prostě míň. Nebudem si tady dělat nějaký růžový iluze žejo.

Co považujete za největší úspěch při vzájemné spolupráci?

No tak největší úspěch samozřejmě je, když to dítě prožije tu dobu v tom Klokánku, co nejlíp a potom, když úspěšně odchází s tou rodinou do něčeho, co je jakoby pořád lepší než ta ústavní nebo vlastně tahle péče. To znamená, že svým způsobem je úspěch i to, když prostě se najde pěkný azylový bydlení a ta maminka je nastavená, že prostě jako není to ideální, ale nedá se nic dělat, je to varianta toho, aby mohla s těmi dětmi být, takže i tohle ve své podstatě je úspěch. Potom samozřejmě úspěch je to, když i máme jakoby zpětnou vazbu i z OSPODU, který s tou rodinou spolupracuje ještě víc než my třeba a teď vlastně nám řekne, že se to nějak vyvíjí, že se to vyvíjí dobře, tak samozřejmě to jsou úspěchy. Když se ta rodina stabilizuje svým způsobem.

Kde naopak vidíte rezervy?

Tím myslíte rezervy jako v čem? Že třeba ta rodina nechce spolupracovat... no to je, když nechce no. Ona ne, že by vyloženě úplně jako nechtěla spolupracovat, ona třeba spolupracuje nebo vypadá to, že spolupracuje, ale nedělá nic pro to, aby ta spolupráce, která to, co si řekneme, co se nastaví, aby se plnilo jo... protože jako jak platí, že slibem člověk nezarmoutí, tak oni naslibují opravdu... jako říkám nechci říct, že prvoplánovitě lžou, ale mám pocit, že tomu i v tu chvíli věří, ale my už tomu nevěříme.

My tu rodinu známe a my víme a když prostě řekne, že už má domluveno práci a že bude pracovat a teď jako vím, že asi pracovat jako nebude, protože už nepracovala několikrát a vono vstávat jako nechce ráno anebo za čtyři dny je začne něco bolet jo tak jako samozřejmě profesionálně nemůžeme to úplně tak jako odkrýt a dát najevo a nedej bože třeba jakoby té rodině, aby měli pocit nějakého opovržení... to jako ne. Ale v duchu si říkáme hm, tak to asi jako neklapne úplně a nebo to nevydrží dlouhodobě a to se většinou fakt jako stane, takže tam jako rezervy by byly, byla by i pomoc, mnohdy když vidím, jak ti kolegově třeba z azylového domu, jak se snažej, jo jak se snaží na OSPODU, jak se snaží v jiných pomáhajících organizacích, ale nesnaží se ta rodina, tak potom jako tam i kdyby ta rezerv byla milionkrát tak prostě není využítá, takže tam spíš jako si člověk říká jako... je to blbý že to tak je, ale zase což není omluvenka samozřejmě pro ty rodiny, ale když se člověk podívá na tu jejich minulost, když oni byli děti, tak vono to nebylo jiný, bylo to možná horší. A je pravda, že jsou, což je pro mě největší překvapení, a to je ale nejmenší procento musím říct, že když třeba někdo vyrůstá v podmínkách, který nejsou úplně dobrý, tak potom to chce změnit, ale on to chce změnit nejenom tím, že to říká, ale i to dělá. Tak že třeba maminka, která byla ve své podstatě v době toho dětství nechci říct úplně týraná, ale minimálně velmi špatná péče to byla, tak ta naopak jako chce, aby to její dítě se mělo líp. Jo, takže ta se snaží, tam to potom má hrozně velkej smysl a velkej potenciál, ale zase záleží na tom, jakýho najde partnera. Pokud najde partnera, kterej teda jako za něco stojí, tak super, takový maminky taky máme nebo ony spíš se nám jakoby vrátí v tom Klokánku, že třeba já nevím... dokonce zavolají s tím, že mají další dítě a že mají oblečení po tom prvním nebo, jestli ho chceme jo. Ale tam je zapotřebí opravdu, aby ona narazila na někoho, kdo ji nebude přítěží, bude třeba pracovat, tak to je pak jako super. Al potká nějakýho partnera, kterej naopak zase ji stahuje do něčeho, ještě je na ni přivázaný, je jí koulí u nohy, tak prostě to je špatně, protože mnohdy ty ženy nebo ne mnohdy, ale dost často ty ženy ve výsledku dávají přednost tomu partnerovi. Takže to je prostě úplně šílená situace.

Jak děti prožívají pobyt v Klokánku a odloučení od rodiny?

Já bych řekla, že jako my všichni se snažíme, aby to prožívali, co nejlíp. Řekla bych, že se nám to i snad daří nebo z toho, jak vidíme ty děti nebo jak jako reagují, tak bych řekla, že se to daří, ale samozřejmě ten začátek je jako mnohdy těžkej, i když ta rodina... pokud ta rodina není tak špatná ve stylu, že tam je fakt ubližování fyzický třeba, tak to dítě to nechápe jo, to dítě nechápe, že rohlík ke snídani a čínská polívka, že to není standart, takže ty děti samozřejmě, zvláště ty menší ze začátku.

Zvláště když přichází, když ti rodiče je na to nepřipraví tak, aby to bylo jakože co nejmíň bolestivý pro ty děti, tak je křik. Pláčou děti, řvou děti, mnohdy je to fakt jako náročný, teď záleží na tom, jak ti rodiče se k tomu postaví, když prostě ti rodiče s náma spolupracují a snaží se tak fakt je to dobrý, no když ne, když tam ztropí další jako srdceryvnou scénu tak je to ještě horší samozřejmě, takže ten začátek je určitě i pro tu tetu náročněj, protože to dítě samozřejmě jako třeba nechce tam být, teskni, teď ještě v tom hrají roli rodiče v tom smyslu, že pokud ty rodiče jsou fakt takoví, že chodí na návštěvu a že prostě všechno... tak zase i ve spojení s paní psycholožkou nebo se sociální pracovníci nebo se mnou to je jedno v rámci toho Klokánku, to dítě potom opravdu to má takový jakože... jo nedá se nic dělat jsem tady, musím tady bejt, sice moc nechci, ale jako jo, teta je fajn všechno mám tady kamarády a rodiče choděj a teď oni vidí, že se to někam vyvíjí jo, tak to je ještě ta dobrá situace. Samozřejmě nejhorší situace a bohužel jako častá je ta, že rodiče naslibujou dětem hory doly, ale přitom to nesplní, takže oni jim naslibujou... jak přijdou na návštěvu, jak si je vezmou, jak budou já nevím, co všechno, ale prostě skutek utek, takže oni to dítě ve své podstatě rozhodí. Potom když vidíte to dítě, jak prostě je oblečený, připravený, protože maminka má přijít a maminka ani nezavolá a nepřijde, tak to je na ramu, to je fakt strašný. Takže potom to dítě samozřejmě je bolavý, je nešťastný no a pokud není schopný to jako vyhodnotit úplně správně, tak kdo je ten první nárazník žejo toho jejich smutku a bolesti, ta teta. Takže je to zase o to víc pro tu tetu náročnější, ale řekla bych, že máme tety velmi zkušený a už delší dobu třeba pracují v Klokánku takže už jakoby poznali i z různých situací, takže se snaží no, ale mají to mnohdy docela těžký, protože říkám jde o to, aby ty děti byly, co nejspokojenější, ale mnohdy nám to ti rodiče neusnadňují. No a pak jsou samozřejmě ty větší děti, který spokojený velmi jsou, protože třeba už sami jsou schopny vyhodnotit, že ta situace v té rodině byla tak šílená, a tak špatná, že vlastně oni jsou rádi, takže fajn. Takže to je taková skupina, které jsem věnovala nejmíň času, protože jako opravdu je to bez problému tady po té stránce. No ale pak jsou samozřejmě děti, který už ten rozum mají a mají pocit, že přišly do hotelu all inclusive. Takže tam se taky trošičku narazí, protože tam jim taky musíme vysvětlit, že jako zas až takovej hotel jakoby nejsme, že prostě je tam určitej řád, jsou tam určitá pravidla, musí něco dodržovat, není to jenom o tom, že vyfasují kapesný a čau odcházím jo to jako ne a celodenní vycházky a tyhle věci. Ale to zase říkám ta teta tak nějak musí zkoridovat to chování těch dětí, aby jako věděli, že je to tak jak to je vlastně.

Může je důvod pobytu ovlivnit v budoucím životě?

Tak ovlivnit jako ano, určitě bych měla odpovědět jednoznačně, že ano. Nejsem si jistá v tom praktickém, reálném jak to potom třeba ovlivní, ale protože zase my tím, když jsme byli zařízeni, kde ty děti byly dlouhodobě, tak opravdu tam ten výsledek jakýsi mohl i být i ten z toho dlouhodobějšího pohledu, jo že opravdu, když třeba ty děti byly u nás já nevím, byli jsme alternativa vlastně jakoby, že nebyly v dětském domově byly u nás, byla to ta rodinná péče, viděly, jak ta rodina téměř rodina funguje, tak si myslím, že tam jim určitě mohlo něco v těch hlavičkách zůstat i co se týká nějakých návyků nebo něčeho takovýho. Dneska tím, že u nás jsou relativně jako krátce a odchází potom třeba do toho dětského domova, kterej už zase by jim měl ukázat tu péči taky rodinnou, jak jsem říkala ty dětský domovy se hodně změnily navíc některý rodiny jsou tak v nepořádku, že mnohem lepší opravdu i dětský domov než jako takhle nefunkční rodina. Takže tím, že u nás jsou tu krátkou dobu nemůžu říct, že bysme je až tak ovlivnili, protože říkám my je spíš jakoby záchytově ošetříme v tu chvíli a potom přechází někam, kde už je ta péče dlouhodobá, ale nicméně je to může ovlivnit v tom nepřímým, že v tu chvíli to dítě prostě nebylo na ulici, bylo zabezpečený, bylo jakýmsi způsobem i po psychické stránce zaléčený bych řekla. Takže ano určitě je to ovlivní, ale je to něco trošku jiný, než to bývalo třeba dřív.

Je nynější právní úprava dostačující?

Tak samozřejmě snaží se všichni, aby ohrožené děti se měly, co nejlépe, nejsem si jistá, jestli všechny změny, který kdy byly a jsou, jestli jsou úplně ku prospěchu těch dětí. Protože samozřejmě myšlenka, že všechny děti by měly být v rodinách je naprosto jako... na tom se shodnou vždycky všichni. Jako nepotkala jsem někoho, kdo by řekl, že je to jinak, ale když se potom na to podíváte nebo podíváme z toho trošku jinýho pohledu, tak to úplně tak jako podle mě není. Samozřejmě ano děti je nejlepší, když jsou v rodině, jenomže co když ta rodina nefunguje tak, jak by měla, tak musí být nějaká náhradní rodinná péče a když samozřejmě děti by měly být v rodině té náhradní, to znamená pěstounská péče. Ale zase, když ti pěstouni nejsou nebo jsou to pěstouni na přechodnou dobu, kterých třeba není dostatek nebo nejsou v tu dobu pěstouni, kteří by přijali děti dvě nebo tři nebo děti větší, takže jako po téhle stránce to potom člověk vidí jako nedostačující, že by to mělo být ještě jinak nebo, že třeba ti pěstouni na přechodnou dobu by bylo dobře kdyby to dítě mohli přijmout okamžitě. Protože zase, není přece v zájmu dítěte, aby když je v krizové situaci tak, aby prošlo několika, než se dostane někam do stabilního prostředí jo. My jsme třeba, to vám řeknu na konkrétním případě ať to je trochu konkrétní, a ne takový jako obecný.

Holčička dvouletá malá byla v rodině, kde ta rodina velmi špatně fungovala, dokonce tam bylo podezření na týrání. Takže v noci nám ji přivezla sociální pracovníce s policií jo, to bylo v pořádku, samozřejmě protože než se prokázalo, jestli ta holčička byla týraná nebo nebyla týraná, ty boláčky, který měla na nožičkách, jestli jsou proboha od cigaret nebo ne. Ona třeba sama to týrání jakoby nezažila, nakonec se prokázalo, že to nebylo, ale v první chvíli to vypadalo, tak vlastně se té rodině odebrala, což bylo za velkého křiku, protože samozřejmě to dítě to nevyhodnotí tak, že mu bude líp. Takže vlastně šla, teď byla s tou sociální pracovnící s tou policií přijeli, takže plačící dítě jsem přijala já s kolegyní s tou sociální pracovnící jsme jeli do nemocnice vlastně na urgent, aby byla ošetřena, abychom věděly jaký dítě v tu chvíli přijímáme nebo jestli potřebuje ošetření, bylo to v noci, takže zase plačící holčička, tam jsme strávili nějaký čas, byť se všichni snažili být hrozně rychlí, tak prostě strávili jsme ho tam v té nemocnici, pak jsme přijeli zpátky v noci na Klokánek, já jsem tu holčičku zase skoro plačící dávala té tetě, která teda ji vzala na ten byt, takže zase jo zas další prostě jakoby stres pro to dítě. No a po dvou dnech nebo po třech dnech, kdy ta holčička už začala být taková, jakože už začala být v nějakým tom prostředí trochu stabilním, tak přijeli pěstouni na přechodnou dobu a odvezli ji. Neříkám, že tam se měla špatně nebo něco vůbec ne, ale škoda, že ti pěstouni nemohli být o dva kroky jakoby dřív, aby vlastně to dítě nemělo tyhle změny.

Takže po téhle stránce samozřejmě to jako dostačující není nebo není to úplně v pořádku, jasně pokud se to dítě v noci někde najde, takový případy jsme měli taky a tam zase bych řekla, že to bylo dostačující, protože to bylo rychlý. Holčička pochodovala, byl to i medializovanéj případ, kolem dálnice, jo protože babička si myslela, že je u rodičů, rodiče si mysleli že zase u babičky, prostě taková nešťastná shoda. No a holčičku nám přivezli, takže to bylo někdy večer nebo v noci a potom vlastně než... během pár hodin už bylo jasné, kde ta holčička vlastně je, rodiče už to věděli, takže samozřejmě jsme se domluvili, že holčičku necháme vyspat a ráno, že teda rodiče přijedou jo. Takže jasně to bylo jasné, že nepůjde k pěstounům třeba, protože prostě jako tam ta vyhlídka byla té krátkodobosti. Nebo jsou případy o těch jsem vlastně vůbec nemluvila, kdy je třeba maminka hospitalizovaná, a to dítě nemá, kam jakoby dát nebo nemá ho kdo pohlídat, a to zase mají ti rodiče mnohdy obavu, že když to dítě takhle dají tak, že je to něco špatně. Tak se snažíme zase jim i ten OSPOD jim vysvětlit, že to není, že pokud jako není nikdo v rodině, kdo by o to dítě opravdu se postaral, tak samozřejmě i to zařízení plní tady tuhle roli a není to selhání naopak je to, že ta maminka tu situaci jakoby řeší.

Jo přece když jdu do porodnice nebo do nemocnice, tak nemůžu to dítě nechat a aby ho strčila jakoby k sousedce to jako taky není úplně řešení, protože ne každá sousedka třeba má ty podmínky a může a chce možná jo. Takže i to potom je v rámci takový nějaký osvěty i mezi těma maminkama nebo těmi rodiči, aby věděli, že i když my to samozřejmě oznamujeme OSPODU řešíme to s OSPODEM, není proto, aby OSPOD si je dal do hledáčku špatné péče, ale aby jenom OSPOD nám to posvětil, dal nám souhlasné stanovisko a my jsme na dítě dostali státní příspěvek. Takže i tohle vlastně se takhle dělá.

Je něco, co byste změnila? Navrhla byste konkrétní změny?

Tak já si myslím, že... je to takový jako zvláštní, protože byla doba, kdy bych byla jednoznačně proto, aby to dítě bylo u nás dlouhou dobu nebo mohlo být dlouhou dobu to samozřejmě bylo logický, protože pokud to dítě k nám přišlo nemusely se střídat tety, který vlastně po nějakých osmi a půl hodinách nebo dvanáctkách, takže samozřejmě tam to bylo jako jasný. Dnes, když prostě беру to jako fakt, že zkrátka tohle zařízení prostě je potřeba, j pravda, že jsem si i kolikrát říkala: Proč se to stalo z Klokánků? Proč Klokánek nemohl být pořád to rodinné zařízení tak jak bylo a nevznikli nový ZDVOPI, který jsou na tento účel jo, tohle třeba jsem si říkala jako prostě, že to bych já si řekla, že mohlo být jinak. Ale nejsem v pozici tak, abych tohle, bylo by to strašně vymyšlení si něčeho fantasmagoristickýho, co nemá šanci k úspěchu. Takže to беру tak, že prostě je zapotřebí tyhle zařízení. Asi bohužel se stalo i tohle z Klokánků tohle krátkodobý zařízení, ale musíme to tak přijmout jo, takže my jsme to tak přijali, takhle i se pracuje s těma dětma, aby ty děti vlastně z toho krátkodobýho pobytu opravdu to trauma neměly a takový ty případy, který vlastně pro nás byly hodně křiklavý, kdy třeba některý dítě jakoby u nás mohlo být dlouhodobě některý nemohlo, tak to byl ten přelom roku 2013, kdy vlastně jsme se právě stali na tu krátkodobou péči, tak jako to bylo nejhorší období, to bylo nejhorší, protože od nás ty děti, který u nás byly dlouhou dobu nebo delší dobu, my jsme si opravdu mysleli, že je budeme mít dlouhodobě, tak ty musely odejít. Takže já bych řekla, že jako to bylo opravdu to bylo nejhnusnější. To bylo pro ty děti špatný, ty děti nám tam litaly po dvoře a brečely, že nechtějí odejít, tak jako to ne. A v tu dobu i třeba samozřejmě se pořád přemýšlelo o nějakých krocích jako jak to změnit, jak jako to udělat jinak jo, protože přece tohle není možný. Teď, když se na to dívám z toho jinýho roku nebo z těch dalších následujících let, tak opravdu i když ty děti třeba řeknou, jakože by u nás chtěly zůstat, že nechtěj a možná i trochu kňuknou jo to jako třeba jo, tak už ale i ty tety, jak jsem už několikrát řekla i ten psycholog s něma pracuje tak, že prostě tak to je. Krátkodobá je to taky potřeba takže jako odchází.

Takže i ta práce s těma dětma je trošku jiná, než byla vlastně dřív, kdy jsme nemuseli opravdu řešit to, že to dítě je u nás na tři měsíce a pak se to musí jo... je to prostě něco jinýho. Samozřejmě ideální by bylo, kdyby vlastně pěstounů na přechodnou dobu byl takový dostatek, aby se určitý posuny s těma dětma nemusely dělat. Jo takový ty představy, že od roku XY se nebudou dávat děti do žádných zařízení to prostě jako... to zase jako dobře to zní, ale ta realita je úplně jiná, protože jsou prostě děti, který tu péči budou stejně potřebovat, jsou pěstouni, kteří nebili by schopni třeba takovouto péči vlastně poskytnout, takže i takový ty výkřiky, že nebudou kojenecký ústavy jako to je mimo, jako ano snižovat ty počty dětí, dělat jakýkoliv kroky, aby to dítě šlo, co nejrychleji do něčeho buď stabilního nebo zpátky do rodiny nebo podpořit ty rodiny. Všechno jako zní dobře a bylo by fajn, ale zase ta realita je trošku jiná. Jo zase zní dobře, když se řekne musí se rodina podpořit tak, aby to dítě vůbec do toho zařízení nešlo jako jo super. Ale některý rodiny nejsou na to nastavený, aby tu pomoc, oni tu pomoc jako jo jasně, ale oni nejsou schopny to bydlení udržet. Takže mě by se třeba úplně líbilo, kdyby byla možnost azylovýho bydlení nebo jak ho nazvat sociálního nějakýho dalšího, kdy prostě určitý rodiny by šly. Určitý rodiny jsou schopny se o ty děti svým způsobem starat, v žádným případě jim třeba neubližují, ale potřebují určitý dohled, ale ne dohled sociální pracovnice, která přichází jednou za a ještě ke všemu oni vědí kdy, takže v tu chvíli jsou co se týká drog čisti, protože vědí, kdy to bude jo, takže ti kdyby bydleli v takovém chráněném jakoby bydlení, tak hned bych zaplnila, vím o X takových rodinách a věřím, že by i tam fungovali celkem dobře, protože když třeba jsme tehle azylový dům nebo tehle domov pro ženy a matky s dětmi když byl azylovým domem fondu ohrožených dětí, tak jsme vlastně měli ty pravidla byla jiná doba a všechno bylo jiný, takže i ty pravidla byly jinačí takže my jsme tady měli třeba maminku opravdu třeba dva roky nebo tři roky a tam to k něčemu bylo, protože prostě ona opravdu potřebovala ten dohled, ale ve chvíli, kdy od nás odešla už buď musela nebo už jakoby to končilo a přece ta služba měla i nějakou tu kapacitu toho zařízení, tak odešla, tak nakonec to dopadlo tak, že ty děti stejně skončily v dětském domově jo, protože ona prostě nebyla schopná ani si udržet bydlení i ta péče byla třeba mizerná, ale zase se aspoň to dětství těm dětem prodloužilo v tom relativně dobrým, protože s tou maminkou byly, dohlídlo se na to, aby ta péče byla lepší. Takže ne vždycky i takový to, co zní dobře, že hlavně podpořit ty rodiny tak, aby to dítě nikam nemuselo, ta realita vypadá pak u mnohých jinak. Jako znala jsem i případy, kdy opravdu zapojili síly i různý jiný neziškovky a já nevím i sponzoři, prostě se zajistilo bydlení pro tu maminku, ne nedala to.

*Ale pak zase samozřejmě byla taková maminka, která si napsala na nějaký projekt, nevím teď kterých různých nadací, dostala třeba na kauci 30 000, samozřejmě měla to velmi omezený, protože prostě musela to splnit, musela to využít jako logicky, a ta třeba vím o nich dodneška, že fungují, pracuje na pokladně v supermarketu, takže ji vidívám, vím o ní, že tam je a vím, jakým způsobem ona prošla tím azylovým domem a jak prostě získala peníze na kauci, takže jako to je super. Ale ne každé je toho schopné. **Na jakou dobu je nastavena ta doba, po kterou dítě může být v Klokánku? Na rok?** Tam jsou to vlastně tři měsíce a ono se to jako prodlužuje, ale je pravda, že ty tři měsíce se i vlastně ty úřady a všichni snaží, aby to do té doby bylo. Což zase na jednu stranu je to správně, aby to bylo co nejdřív, ale ne vždycky je to úplně možné jo, takže je třeba potom špatně a bohužel takové situace taky jsou, kdy to dítě už jako opravdu musí odejít a třeba odchází s tou rodinou do takových podmínek, který jako jsou skoro na půl provizorní a sice ano dobře tak odchází v termínu, všichni můžeme být jakoby spokojení, ale prostě nejsme. Protože my víme, že to tak není, a přitom už i ten OSPOD vlastně to vidí, že prostě nemůže jako tam to dítě zůstat, protože zase samozřejmě ono to jde od těch ještě vyšších míst jo, že ano pokud se řekne, že děti mají být s rodinou, mají být v rodině, tak je to ten tlak, který je na ty nižší neustále vedený a potom i to rozhodování o tom umístění toho dítěte, jestli ho k nám umístit nebo neumístit jako je náročný. To jsou takové ty situace, kdy vlastně i OSPOD musí velmi jako pečlivě zvážit a vyhodnotit, na což si myslím, že v danou chvíli třeba má málo času a je to hrozně náročný rozhodnout, a teď když si vezmu, že oni tam mají dítě, který je jako zanedbaný a prostě logika a rozum jim dává, že by to dítě mělo být někde, ale teď jako samozřejmě tou optikou přemýšlí, že musíme ještě vyzkoušet, jestli celá rodina nebo kam jinam to dítě. Říkám na jednu stranu to bylo pochopitelný, ale současně, kde my máme jistotu, že ta rodina se postará o to dítě dobře. Byla třeba situace, kdy to byla mladá slečna sedmnáctiletá těhotná, které se teda mělo v blízké době narodit dítě, takže ve své podstatě tam se řešilo, co s ní, jestli půjde do zařízení nebo jestli půjde v rámci rodiny. A samozřejmě, jak je ten tlak o tom, že nejdřív ta rodina musí, tak tam byla i dokonce trošku varianta, že by šla ke své babičce, tak to naštěstí jsme se s tím OSPODEM velmi dobře jako domluvili, všichni byli rozumní, ale představa, že bychom útočili na babičku, ať si ji vezme sedmnáctiletou holku těhotnou, kterou viděla naposledy, když měla dva roky, protože vlastně je ta rodina a babičce bylo já nevím 68 let, tak prostě to je úplně mimo.*

Takže nakonec to dopadlo tak, že slečnu jsme teda přijali, porodila, samozřejmě tam byl problém v tom, že jsme na to dítě nedostávali žádné finance, protože jsme měli přijatou tu maminku jako to dítě, ale v té době to bylo krátkodobé řešení, ona se o to dítě starala jakoby dobře nebo chtěla se starat, takže opravdu ona odešla během relativně velmi krátké doby. A zase měla tu pomoc už té tety a těch pracovníků a někam se to posunulo. Prostě hodit ji na krk babičce, která ji ani nezná jenom proto, že je biologická prostě to je špatně.

S jakými reakcemi na Klokánek se setkáváte od veřejnosti?

No já bych řekla, že naštěstí hrozně dobrou, naštěstí velmi dobrou. Samozřejmě ve chvíli, kdy jsme v tom roce 2015 měli velký dluhy a rušila se zařízení a měli jsme dluhy na odvodech a no prostě byla ta doba šílená. Tak samozřejmě byla i veřejnost, která to považovala za velký selhání a kdo ví co a neviděli do toho, nemohli vyhodnotit, jakým způsobem jsme se do toho třeba dostali, že to bylo i tou změnou v tom zákoně, kdy vlastně tehdy paní doktorka spočítala, že když se budou ty propustky vlastně neproplácet a nebo ty děti, když budou od nás se budou odečítat tak, že přijdeme na všech Klokáncích po celé republice o nějakých já nevím 30 milionů, tak na tohle ona poukazovala a nejenom v rámci našeho Klokánku, ale v rámci všech ZDVOPŮ jo, že prostě to nepůjde, že to nebude možný, tak vyslyšena v určitých chvílích nebyla i ty ZDVOPI nebyli. A dopadlo to pak tak, že my jsme měli tyhle strašný 30 ti milionový dluhy a jiný ZDVOPI třeba zanikly. Takže v té době byly samozřejmě i ty některý ohlasy veřejnosti ne úplně pozitivní, proto říkám, pokud ty lidi do toho neviděly, tak měly pocit jako jak může někdo dlužit na sociálním, jak si to může dovolit jo. Takže to bylo takový docela nepříjemný.

Ale dneska anebo po nějaké době bych řekla, že ty reakce jsou opravdu nejlepší, jaký můžou být. Vidím to i v rámci – za prvé sponzoři nebo vůbec ti, kteří nás podporují, tak vidí konkrétně, že to berou i co se týká nějakých sociálních sítích nebo prostě mají ty informace, takže to berou tak, že je to zapotřebí, chtějí pomoci, pomáhají, takže za to jim samozřejmě patří velké poděkování. No a viděla jsem to i teď, když jsme měli sbírku potravin jako celonárodní sbírka, když byla, tak navzdory tomu, že byla vlastně Ukrajina a situace žejo velmi náročná, velmi těžká, a ještě bych řekla, že i vlastně ty rodiny třeba, když sem přicházely, což byla ještě horší situace než my. Ale takový ty běžný věci, kdy nám ta veřejnost pomáhá, posílají na transparentní účet jo a my z toho můžeme zvelebit Klokánek i v tom, že se já nevím koupí kytky a udělá se dvorek, tak to je prostě perfektní.

Jsem vlastně odbočila od té sbírky potravin tam jsem to viděla, že jsem spíš si myslela, že ta veřejnost mnohdy jo třeba neřekne, že už jako přispívají na hodně a že my přece nějaký peníze máme, tak ne, vůbec to fakt tak nebylo, říkám bylo pro mě až překvapující... jako ptali se samozřejmě, jestli to je pro nás nebo pro koho, jestli to jde opravdu těm našim dětem nebo někam jo. Spíš to byla taková osvěta trochu, že když se takto někdo ptal, tak samozřejmě jsme mu to vysvětlili. Já bych řekla, že je to... nesetkávám se s nějakou negativní nebo nějak jako extrémní... nebo jako ti co asi by negativní postoj měli, tak ti nepřispějí nebo ti nám nedají, ale určitě nereagují nějak extrémně veřejně nebo na těch sociálních sítích, že by nějak prostě, to ne.